

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
VASA YRKESHÖGSKOLA
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Sirpa Pynnönen
KUURON MAAHANMUUTTAJAN
KOTOUTUMISPOLKU –
KOTOUTTAMISTYÖN NYKYTILA JA
KEHITYSNÄKYMÄT

Sosiaali- ja terveysala
2010

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalialan koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Tekijä	Sirpa Pynnönen
Opinnäytetyön nimi	Kuuron maahanmuuttajan kotoutumispolku – kotouttamistyön nykytila ja kehitysnäkymät
Vuosi	2010
Kieli	suomi
Sivumäärä	65 + 4 liitettä
Ohjaaja	Hans Frantz

Tutkimuksessa selvitetään kuuron maahanmuuttajan kulkua ja kotoutumisen etenemistä suomalaisessa sosiaalipalvelujärjestelmässä. Tutkimuksessa palvelujärjestelmään on laskettu kuuluviksi niin yhteiskunnan kuin kolmannen sektorin järjestämät palvelut. Tavoitteena on selvittää eri perusteella maahan tulleiden palveluketjun etenemistä ja samalla tuoda esille palvelujärjestelmän toimivuuteen liittyviä kehittämistarpeita.

Kuurojen liitto ry:n kuntoutussihteereiden asiakasrekisterin mukaan Suomessa on noin 120 kuuroa maahanmuuttajaa. Ryhmä koostuu eri perusteella maahan tulleista, eri kieli- ja koulutustaustan omaavista ihmisistä. Ryhmän heterogeenisuus vaikeuttaa kotoutumistoimenpiteiden järjestämistä. Tämä tutkimus on luonteeltaan laadullinen tutkimus. Haastattelut järjestettiin puolistrukturoidun haastattelun muodossa. Tämän lisäksi haastatellut valitsivat neljästä eri vaihtoehdosta parhaiten omaa kotoutumistaan kuvaavan kotoutumiskäyrän. Haastateltavia oli yhteensä kahdeksan. Erilliset kysymyslomakkeet lähetettiin myös Kuurojen liiton kuntoutussihteereille ja Kuurojen kansanopistoon sekä kaupunkien maahanmuuttajapalveluihin ja vastaanottokeskuksiin.

Haastatteluissa korostui ystävien ja perheen merkitys kotoutumisen tukijana. Näiden jälkeen tärkeiksi tukijoiksi koettiin kuurojen kuntoutussihteerit, kuurojen kansanopisto ja kuurojen yhdistykset. Miltei kaikki haastatellut olivat kokeneet syrjintää. Syrjintä liittyi asiakaspalveluun, työnhakutilanteisiin ja opiskeluympäristöön. Viranomaisilta saatu tuki ja heidän tietonsa kuuroudesta koettiin vähäiseksi. Työntekijäkyselyistä kävi ilmi yhteistyön puute tai sen vähäisyys. Kuitenkin miltei kaikki asiakastyötä tekevät asettivat suomalaisen viittomakielen opettamisen ensisijaiseksi kotouttamistyössä.

Avainsanat

kuurot, maahanmuuttajat, sosiaalipalvelut, kotouttaminen

ABSTRACT

Author	Sirpa Pynnönen
Title	Integration Process among Deaf Immigrants – Current State and Future Aspects of Integration Policy
Year	2010
Language	Finnish
Pages	65 + 4 Appendices
Name of Supervisor	Hans Frantz

The aim of this bachelor's thesis is to describe the paths leading deaf immigrants into social integration. A further purpose is to find out how people with different basis for moving to Finland get service. Also the development needs of the service system are discussed.

According to the client register of The Finnish Association of the Deaf, there are 120 deaf immigrants in Finland. This group includes people with different basis for immigration, different language- and school backgrounds. The diversity of this group makes it difficult to arrange measures supporting integration. This study is qualitative and the interviews are semi-structured. The respondents were also asked to choose 4 pictures that best describe their integration process. Eight deaf immigrants were interviewed. Questionnaires were also sent to different professionals working with the deaf immigrants. In this group there were 9 respondents.

The support of the family and the friends were considered to be essential cornerstones of good integration. The roles of rehabilitation secretary for the deaf, Folk high school for the deaf, and Associations for the Deaf were also emphasized. Almost every interviewee has experienced discrimination. In most cases discrimination has been related to customer service, job seeking and studying environment. Support coming from authorities was seen insignificant. According to interviewees authorities don't have enough knowledge about the Deaf. Authorities and people working with the deaf pointed out that lack of cooperation is quite common in this field. However, almost every interviewee considered teaching Finnish sign language primary for deaf immigrants' good integration.

Keywords the Deaf, immigrants, social services system, integration work

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

LIITELUETTELO	8
1 JOHDANTO	9
2 KUUROT JA VIITTOMAKIELISET SUOMESSA	11
2.1 Viittomakieli äidinkielenä ja viittomakieli ensikielenä	11
2.2 Viittomakieli toisena kielenä ja viittomakieli vieraana kielenä	11
2.3 Näkemykset kuuroudesta.....	12
2.3.1 Sosiolingvistinen näkökulma.....	12
2.3.2 Sosiokulttuurinen näkökulma, viittomakieliset etnisenä ryhmänä	12
2.3.3 Kielitieteellinen näkökulma.....	13
2.3.4 Kliinispatologinen näkökulma.....	13
2.4 Kuurojen yhteisön jäseneksi.....	13
2.5 Kuurotietoisuus eli ”deafhood”	14
2.6 Kuurojen kulttuuri	14
3 MAAHANMUUTTOASIOIDEN VASTUUNJAKO SUOMESSA	16
3.1 Oleskelulupaan liittyvät asiat, käännyttäminen, karkottaminen.....	16
3.2 Turvapaikanhakijoiden vastaanotto.....	17
4 KUURON MAAHANMUUTTAJAN OIKEUDET	19
4.1 Kotoutumista tukevat kunnan järjestämät palvelut	19
4.2 Kelan palvelut.....	19
4.3 Kotoutumissuunnitelma.....	20
4.4 Kansalaisuus	21

4.5 Kuurojen Liiton palvelut	22
4.5.1 Kuntoutusohjaus	23
4.5.2. Työasiamies	23
4.5.3 Kuurojen yhdistystoiminta.....	23
4.6 Kuurojen kansanopisto	24
4.7 Terapiapalvelut.....	24
4.7.1 Viittomakielinen terapia	24
4.7.2 Kuurojen psykiatrinen poliklinikka	25
4.8 Kuurojen palvelusäätiö.....	25
4.9 Viittomakieliset tiedonvälityspalvelut.....	25
4.10 Ammattiin kouluttautuminen	26
5 KUURO PAKOLAINEN MAAILMALLA	27
5.1 Koulutus	27
5.2 Suhtautuminen kuurouteen.....	28
5.3 Informaation kulku	28
5.4 Palvelut ja verkostot	28
5.5 Viranomaiset	29
6 KUUROJEN MAAHANMUUTTAJIEN OLOSUHTEET SUOMESSA	30
6.1 Lakimuutos	30
6.2 Syrjintä	31
6.2.1 Moniperusteinen syrjintä	32
6.2.2 Työttömyys	32
6.2.3 Ulko- vai sisäryhmäsyrjintä?	33
6.3 Monikulttuurinen parisuhde	33

7 KOTOAUTUMISKAARI JA KOTOAUTUMISEN ETENEMINEN.....	34
7.1 Uusi elämäntilanne ja sopeutuminen.....	34
7.1.1 Tuen tarve	34
7.1.2 Oikeus ja velvollisuus.....	35
7.2 Median ja yhteiskunnan asenteiden vaikutus	35
8 TUTKIMUKSEN TAVOITE JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	37
9 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	38
9.1 Aiheen valinta.....	38
9.2 Tutkimusjoukon kuvaus	38
9.3 Tutkimusmenetelmä ja tutkimuksen toteuttaminen.....	39
9.4 Tutkimuksen luotettavuus	40
9.5 Aineiston analyysi	40
10 TUTKIMUKSEN TULOKSET – ASIAKASRYHMÄ.....	41
10.1 Tukiverkostot.....	41
10.2 ”Toivoisin myöhemmin useammin ja enemmän ohjelmaa, tapahtumia” – kuurojen yhteisö Suomessa	42
10.3 ”Hakemus, hakemus, hakemus – ei, ei ei” – Kuurojen maahanmuuttajien kokema syrjintä	44
10.4 Viranomaiset, asenne ja tietoisuus	46
10.5 Tulkkipalvelu.....	49
10.6 Informaatio	49
10.7 Arki.....	50
11 TUTKIMUKSEN TULOKSET–ASIAKASTYÖTÄ TEKEVÄT	52
11.1 Kuuro maahanmuuttaja Kuurojen liiton kuntoutussihteerin asiakkaana ja kuurojen kansanopistossa	52

11.1.1 Kuntoutussihteerin asiakkuus	52
11.1.2 Yhteistyö maahanmuuttajapalveluiden ja vastaanottokeskusten kanssa	53
11.1.3 Työn kehittämistarpeet	54
11.1.4 Yhteiskunnan tukiverkkojen väliinpatoajia	54
11.2 Kuuro maahanmuuttaja maahanmuuttajapalveluiden tai vastaanottokeskuksen asiakkaana.....	54
11.2.1 Yhteistyö kolmannen sektorin kanssa.....	55
11.2.2 Kuuron maahanmuuttajan kotoutumisen tukeminen kaupungeittain	55
12 KOTOUTUMISEN KULKU KUVANNETTUNA.....	58
13 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	62
13.1 Kuurojenyhteisö, integroituminen ja viittomakielentulkkipalvelu.....	62
13.2 Aukkoja kotouttamisessa.....	63
13.3 Tilanne muuhun Eurooppaan verrattuna	64
13.4 Tutkimuksen kehittäminen ja jatkotutkimustarpeet	64
LÄHTEET	66
LIITTEET	

LIITELUETTELO

LIITE 1. Kaaviokuva eri perusteilla maahan muuttavien lupa-asioiden kulusta

LIITE 2. Esimerkki kuuron pakolaisen kotoutumispolusta

LIITE 3. Haastattelun suostumuslomake

LIITE 4. Kotoutumisen etenemistä kuvaavat käyrät

1 JOHDANTO

Vuoden 2009 tilastojen mukaan Suomessa asui 155 705 ulkomaan kansalaista. Määrä on miltei kaksinkertaistunut viimeisen kymmenen vuoden aikana (Sisäasiainministeriö 2010 a). Kuurojen liitto ry:n kuntoutussihteereiden asiakasrekistereiden mukaan Suomessa oli vuonna 2009 arviolta ainakin 120 kuuroa maahanmuuttajaa (Viittomakieliset uutiset 2009 a).

Kuurojen maahanmuuttajien kotouttaminen on nousemassa aiempaa ajankohtaisemmaksi kysymykseksi, kun eduskunnassa on tulossa käsiteltäväksi hallituksen esitys kansalaisuuslain muuttamiseksi. Esityksessä edellytetään, että kansalaisuuden saamiseksi hakijalla tulisi olla suomen tai ruotsin kielen tyydyttävä kirjallinen ja suullinen taito. Suullisen taidon sijaan kuuroilta maahanmuuttajilta edellytettäisiin kirjallisen taidon lisäksi myös suomalaisen viittomakielen taitoa. Tähän mennessä kuuroilta maahanmuuttajalta on edellytetty joko suomalaisen tai suomenruotsalaisen viittomakielen taitoa. Kuuroilta maahanmuuttajilta edellytettäisiin kahden uuden kielen hallintaa, kun vaatimus muille maahanmuuttajille on yhden kielen hallinta. (Kuurojen Liitto 2010 b.)

Moni Suomeen pakolaisena, turvapaikanhakijana tai opiskelijana muuttanut elää Suomessa jopa vuosia niin, että ainoa kontakti valtaväestöön ovat viranomaiset. Perusoletukseni ennen tutkimuksen aloittamista oli, että kuuluminen kansainväliseen kuurojenyhteisöön nopeuttaa kuuron maahanmuuttajan kotoutumista uuteen maahan. Tämän oletuksen pohjalta kuuro henkilö kotoutuisi uuteen maahan kuulevaa nopeammin. Kaikki opinnäytteeseen tehdyt tutkimushaastattelut tukivat tätä oletusta. Tilanne voi kuitenkin olla ongelmallinen sellaisissa tapauksissa, joissa viranomaiset eivät osaa ohjata maahan muuttanutta kuurojenyhteisön pariin ja mikäli henkilöllä itsellään ei ole valmiuksia itse hakea tietoa suomalaisesta kuurojenyhteisöstä.

Opinnäytteen aihe on rajattu tarkastelemaan erityisesti kuurojen maahanmuuttajien kotoutumispolkuja, jolloin tarkastelu keskittyy kohderyhmälle suunnattujen palveluiden sekä kotoutumisen tarkasteluun. Kaksi aiempaa aiheeseen liittyntä tutkimusta ovat tarkastelleet kielen oppimista ja uuteen

kotimaahan sopeutumista. Koska tutkimuksessa keskitytään tarkastelemaan aikuisten kuurojen maahanmuuttajien kotoutumisen kulkua, on esimerkiksi viittomakielinen päivähoito ja peruskoulutus jätetty tarkastelun ulkopuolelle.

Tutkimuksen tuottamalla tiedolla voidaan havaita ja puuttua mahdollisiin aukkoihin kuurojen maahanmuuttajien parissa työtä tekevien verkostossa. Tavoitteena on myös selvittää sitä, kuinka maahanmuuttajakuurot tuntevat tulevansa huomioituiksi viranomaisissa asioidessaan, mistä he kokevat saavansa tukea ja onko julkisella järjestelmällä tietoa juuri kuuroille maahanmuuttajille suunnatuista, kolmannen sektorin tarjoamista, palveluista. Tutkimus toimii kokoavana tietopakettina kuuroille maahanmuuttajille suunnatuista palveluista ja tuista. Kootusta tiedosta voivat hyötyä niin alan opiskelijat kuin kuurojen tai maahanmuuttajien parissa työtä tekevät tahot.

2 KUUROT JA VIITTOMAKIELISET SUOMESSA

Arvioiden mukaan Suomessa on noin 4000- 5000 kuuroa tai huonokuuloista äidinkieleltään tai ensikieleltään viittomakielistä. Tämän lisäksi myös noin 6000-9000 kuulevaa käyttää viittomakieltä päivittäisessä elämässään. Viittomakielisiksi kuitenkin luokitellaan äidinkieleltään tai ensikieleltään viittomakieliset henkilöt. Viittomakieliseksi kehittyminen ei riipu kuulon määrästä, vaan viittomakieliseksi voi kehittyä kuka tahansa, joka on kosketuksissa viittomakielen käyttäjien kanssa jokapäiväisessä elämässään. (Jokinen 2000: 79–81.) Viittomakielet eivät ole kansainvälisiä kieliä, vaan esimerkiksi Suomessa käytetään kahta viittomakieltä: suomalaista ja suomenruotsalaista. Kuitenkin viittomakieliset muodostavat maissaan vähemmistöryhmiä ja kokevat kuuluvansa kansainvälisesti yhteiseen kuurojen kulttuuriin. Tämän ansiosta kuurot kykenevät yhteistyöhön keskenään jopa sotaa käyvissä maailman osissa. (Malm & Östman 2000: 31.)

2.1 Viittomakieli äidinkielenä ja viittomakieli ensikielenä

Äidinkieleltään viittomakielisten ryhmään kuuluvat kuurot/ huonokuuloiset/kuulevat henkilöt, joiden vanhemmista toinen tai molemmat ovat viittomakielisiä ja jotka ovat käyttäneet viittomakieltä lapsensa kanssa sekä henkilöt, jotka ovat omaksuneet viittomakielen lapsuudessaan vanhemmalta sisarukselta. Ensikieleltään viittomakielisiä ovat kuurot/ huonokuuloiset henkilöt, joiden vanhemmista toinen tai molemmat ovat oppineet viittomakielen toisena tai vieraana kielenä aikuisena ja joiden vanhemmat ovat käyttäneet sitä lapsensa kanssa tärkeimpinä kielenomaksumisen vuosina sekä henkilöt, jotka ovat omaksuneet viittomakielen lapsuudessaan vanhemmalta sisarukselta. Tämän lisäksi ryhmään kuuluvat myös esimerkiksi kuurot tai huonokuuloiset henkilöt, jotka ovat omaksuneet viittomakielen kodin ulkopuolella muilta viittomakielisiltä. (Jokinen 2000: 80–81.)

2.2 Viittomakieli toisena kielenä ja viittomakieli vieraana kielenä

Toiselta kieleltään viittomakielisiä ovat henkilöt, jotka ovat oppineet viittomakieltä omaisilta, oppilastovereilta tai muulla tavalla oman pääasiallisen

puhutun/ kirjoitetun kielen lisäksi. He ovat nähneet ja käyttäneet viittomakieltä lapsuudessaan myös oppimisympäristön ulkopuolella. Sen sijaan henkilöt, joille viittomakieli on vieras kieli, ovat oppineet viittomakieltä lähinnä kielenopetuksen yhteydessä ja käyttävät sitä kielenoppimistilanteen ulkopuolella tai he ovat oppineet viittomakieltä sattumanvaraisesti sitä käyttäviltä. (Jokinen 2000: 80–81.)

2.3 Näkemykset kuuroudesta

Kuurot määrittelevät itsensä kieli- ja kulttuurivähemmistöksi. Kaikkia maailman kuuroja yhdistää viittomakieli, yhteinen kuurojen kulttuuri ja yhteiset kokemukset elämästä kuulevien parissa. Kun kuurot nähdään kielivähemmistönä, puhutaan sosiolingvistikseen näkökulmasta. Muita näkökulmia kuurouteen ovat sosiokulttuurinen näkökulma, lääketieteellinen näkökulma, puuteteoreettinen näkökulma sekä näkemykset, joissa kuurot nähdään etnisenä ryhmänä tai vammaisryhmänä. (Jokinen 2000: 88–90.)

2.3.1 Sosiolingvistinen näkökulma

Kuuroja ei ole valtakunnallisesti tunnustettu yhdeksi valtion virallisista kieli- ja kulttuurivähemmistöistä. Kuitenkin yhteisiä piirteitä muiden vähemmistöjen kanssa ovat muun muassa oma kieli ja kulttuuri, syrjintä koulutuksessa ja työelämässä, enemmistön negatiivisten asenteiden omaksuminen omaa kieltä ja kulttuuria kohtaan sekä osittainen kaksikielisyys. (Jokinen 2000: 95.)

2.3.2 Sosiokulttuurinen näkökulma, viittomakieliset etnisenä ryhmänä

Sosiokulttuurinen näkökulma ja näkökulma kuuroista etnisenä ryhmänä ovat näkökulmina hyvin lähellä toisiaan. Nämä näkökohdat ottavat huomioon viittomakielisinä myös kuurojen ja huonokuuloisten ihmisten läheiset: lapset, vanhemmat, sisarukset, puoliset ja ystävät. Kaikista näistä suomalaista viittomakieltä käyttävistä ihmisistä muodostuu luonteva yhteiskunnallinen ryhmä. (Malm & Östman 2000: 12.) Kuuroutta lähestytään kuurona olemisen kokemuksen sosiaalisten, lingvististen ja kulttuuristen näkökulmien kautta. Tieteellisen tutkimuksen piirissä näkökulma on vielä melko uusi. Tutkijat, jotka ovat tarkastelleet kuuroutta tai viittomakielisten ryhmää etnisenä ryhmänä, ovat

löytäneet seuraavia sille tyypillisiä piirteitä: viittomakieli, kielten kohtaaminen, ryhmään samaistuminen, endogaamiset avioliitot, sosiaaliset organisaatiot, tietoisuus historiasta, käyttäytymisnormit ja stigma. (Jokinen 2000: 88–90.)

2.3.3 Kielitieteellinen näkökulma

Kielitieteellinen näkökulma viittomakieleen korostaa sitä, että juuri yhteinen kieli, viittomakieli ja samankaltaiset kokemukset yhdistävät kuurot ryhmäksi. Viittomakieli on myös kielenä yhtä luonnollinen kuin puhutut tai kirjoitetut kielet (Malm & Östman 2000: 13.)

2.3.4 Kliinispäätologinen näkökulma

Kliinispäätologisessa näkökulmassa yhdistyvät näkemykset kuuroudesta vammaana, sairautena tai puutteena. Näkemys on painottanut kuuroutta asiana, joka pitää poistaa tai sitä pitää lieventää erilaisin lääketieteellisin tai kuntoutuksellisten menetelmien avulla. (Jokinen 2000: 89.)

2.4 Kuurojen yhteisön jäseneksi

Amerikkalaiset tutkijat Baker ja Cokely määrittelevät neljä kriteeriä, joiden perusteella henkilö on kuurojen yhteisön jäsen. Kuulon astetta tärkeämpää on henkilön oma identiteetti eli henkilön samaistuminen ryhmään. Kriteerit kokonaisuudessaan ovat: audiologinen (henkilö ei kuule), sosiaalinen (hän haluaa olla yhteydessä samankaltaistensa kanssa), kielellinen (hän käyttää viittomakieltä) ja poliittinen (hän osallistuu aktiivisesti kuurojen asioiden ajamiseen). Kuitenkaan se, että henkilö ei kuule, ei ole tässä tärkeintä, vaan se, että henkilö on elämässään, ajattelussaan ja vuorovaikutuksessaan visuaalisesti orientoitunut. Kaikki kuurot eivät myöskään aja aktiivisesti kuurojen asioita ja kuitenkin he kuuluvat kuurojen yhteisöön. Kuurojen kulttuurin käsitettä määritelläänkin muun muassa visuaaliseksi elämäntavaksi. Kaikissa maissa on myös kuuroja, jotka eivät käytä viittomakieltä eli ovat oralistisesti orientoituneita, Nämä kuurot eivät koe viittomakieltä käyttävien yhteisöä omakseen. (Jokinen 2000: 83–84.)

2.5 Kuurotietoisuus eli ”deafhood”

Kuurotietoisuus on suhteellisen uusi termi. Englantilainen tohtori Paddy Ladd kehitti ”deafhood”- termin vuonna 1993. Käsite jalostui edelleen hänen tohtorinväitöksessään kuurojen kulttuurista vuonna 1998. Kuurotietoisuutta kuvataan matkaksi, jonka jokainen kuuro tekee löytääkseen todellisen identiteettinsä ja tarkoituksensa maailmassa kuurona ihmisenä. Kuurotietoisuus tarkoittaa itsensä hyväksymistä kuurona ihmisenä ja yhteisöllisyyden löytämistä toisten kuurojen kanssa visuaalisuuden ja viittomakielen kautta. Termin ”kuurous” ja muiden senkaltaisten termien on nähty nousseen kolonisaatioprosessista. ”Kuurotietoisuus”- termi on kehitetty tarpeen ilmettyä; oli tarve kehittää kuurojen oma, kuurokeskeinen termi. (The Deafhood Foundation 2010.)

2.6 Kuurojen kulttuuri

Ihminen jäsentää ja tulkitsee maailmaa ja omaa suhdettaan siihen kielen kautta. Tällä tavalla kielen myötä omaksutaan myös kokonainen kulttuuri. Äidinkieleltään viittomakielinen kuuro omaksuu niin kutsuttuun viittovakulttuuriin kuuluvat ajatustavat, käyttäytymisen normit ja arvomaailman. Tämän perustan päälle hän rakentaa kielellistä ja sosiaalista identiteettiään. Kulttuurin siirtymistapa poikkeaa muiden kulttuurien siirtymistavoista sillä toisin kuin muissa kulttuurissa kuurojen kulttuurissa tavallisin siirtymistapa on lapselta lapselle eikä aikuiselta lapselle. Kuurojen kulttuuri siirtyy sukupolvelta toiselle siten, että kuurojen vanhempien kuurot lapset omaksuvat kulttuurin vanhemmiltaan ja suurin osa kuuroista, jotka ovat syntyneet kuuleville vanhemmille omaksuvat sen kuurojen koulussa vanhemmilta oppilastovereilta. (Kallio & Kuivala 2008.)

Kuurojen kulttuuri on visuaalis-kielellinen kulttuuri, eikä sillä ole mitään tekemistä kuulonpuutteen kanssa. Oman kansallisen kuurojenyhteisön lisäksi kuurot tuntevat yhteenkuuluvuutta kaikkien maailman kuurojen kanssa. Kuitenkin luonnollisesti kuurot omaksuvat kuurojen kulttuurin lisäksi kansallisen valtaväestön kulttuurin. Valtaväestö olettaa kuurojen olevan ensisijaisesti suomenkielisiä ja kulttuuriltaan suomalaisia. Kuurot sen sijaan kokevat olevansa

ensisijaisesti äidinkieleltään viittomakielisiä ja kulttuurisesti kuuroja. (Kallio & Kuivala 2008.)

3 MAAHANMUUTTOASIOIDEN VASTUUNJAKO SUOMESSA

Suomeen hakeutuva ulkomaalainen joutuu usein asioimaan monen eri viranomaisen kanssa. Viranomaisten tarjoamien palveluiden lisäksi kuurot maahanmuuttajat saavat tukea ja heille suunnattuja palveluita erityisesti Kuurojen Liitolta. Lainsäädännön ja erilaisten viranomaisten kotouttamistoimenpiteiden avulla pyritään varmistamaan maahanmuuttajien mahdollisimman tehokas kotoutuminen Suomeen.

3.1 Oleskelulupaan liittyvät asiat, käännyttäminen, karkottaminen

Suomeen pyrkivän ulkomaalaisen on yleensä haettava ensimmäistä oleskelulupaa jo ennen maahantuloa hakijan kotimaassa olevasta Suomen edustustosta tai vaihtoehtoisesti Suomessa paikallispoliisilta. Hakemukseen tulee liittää erilaisia selvityksiä riippuen maahantulon syystä; esimerkiksi opiskelijan tulee osoittaa, että hänen toimeentulonsa on turvattu oleskelun ajan (Maahanmuuttovirasto 2010 e). Suomen kansalaisen perheenjäsenen oleskeluluvasta vastaa poliisi tai Suomen edustusto lähtömaassa, turvapaikanhakijan oleskeluluvasta maahanmuuttovirasto ja työntekijän oleskeluluvasta työvoimapolitiittisen harkinnan mukaan työ- ja elinkeinotoimistot ja mahdollisten muiden edellytysten perusteella maahanmuuttovirasto. (Maahanmuuttovirasto 2010 c.) EU- ja ETA-alueen ulkopuolelta tuleva työntekijä tarvitsee Suomessa oleskelua varten yleensä työntekijän oleskeluluvan. Tämä lupa voidaan myöntää joko jatkuvana tai tilapäisenä. (Työ- ja elinkeinotoimisto 2010.) EU- maiden, Islannin, Norjan sekä Sveitsin ja Liechtensteinin kansalaisten yli kolme kuukautta kestävä oleskeluoikeuden rekisteröi paikallispoliisi. Pohjoismaiden kansalaisten rekisteröinti tapahtuu maistraatissa. Näiden maiden kansalaiset eivät tarvitse oleskelulupaa Suomessa oleskelua varten. Poikkeussääntö perustuu maiden välillä sovittuun vapaan liikkuvuuden sääntöön. (Maahanmuuttovirasto 2010 a.)

Oleskelulupatyypit. Ensimmäinen oleskelulupa on aina määräaikainen. Ensimmäisen luvan pituus on yleensä vuosi, ellei lupaa ole nimenomaisesti haettu tätä lyhyemmäksi ajaksi esimerkiksi työtehtävän tai opiskelun vuoksi.

Määräaikainen oleskelulupa myönnetään joko jatkuvaisluonteista (A) tai tilapäisluonteista (B) oleskelua varten. Tilapäinen oleskelulupa myönnetään ulkomaalaiselle, jonka tarkoituksena ei ole jäädä Suomeen pysyvästi. Tilapäisellä oleskeluluvalla Suomessa oleskeleva ei aina ole oikeutettu kuntapaikkaan, eikä näin ollen ole oikeutettu kaikkiin etuisuuksiin. Tilapäistä lupaa ei voida myöntää yli kahdeksi vuodeksi. (Maahanmuuttovirasto 2010 d.)

Jatkuva oleskelulupa (A) myönnetään ulkomaalaiselle, jonka tarkoituksena on jäädä Suomeen pysyvässä maahanmuuttotarkoituksessa. Lupa voidaan myöntää muun muassa työnteon, perhesiteen, suomalaisen syntyperän tai turvapaikan tarpeen perusteella. Jatkuvaan oleskelulupaan liittyy rajoittamaton työnteko-oikeus. Saatuaan jatkuvan oleskeluluvan henkilö voi rekisteröityä työttömäksi työnhakijaksi TE-keskukseen, tehdä töitä ja opiskella. Pysyvän oleskeluluvan voi saada henkilö, joka on oleskellut Suomessa yhtäjaksoisesti neljä vuotta jatkuvalla oleskeluluvalla. Lisäksi hakijan on täytettävä pysyvään oleskelulupaan liittyvät edellytykset. (Maahanmuuttovirasto 2010 d.)

Käännättämis- ja karkottamisasioista vastaavat yhteistyössä rajatarkastusviranomaiset, poliisi ja maahanmuuttovirasto. (Maahanmuuttovirasto 2010 c.)

3.2 Turvapaikanhakijoiden vastaanotto

Ihmiset, jotka ovat joutuneet pakenemaan kotimaassaan kokemaansa vainoa tai ihmisoikeusloukkauksia, voivat hakea Suomesta kansainvälistä suojelua. Velvoite tarjota suojelua sitä hakeville perustuu ulkomaalaislakiin ja YK:n pakolaissopimukseen, johon Suomi on liittynyt. Maahanmuuttajien kotouttamista ja turvapaikanhakijoiden vastaanottoa koskevan (493/1999) lain tavoitteena on edistää maahanmuuttajien kotoutumista, tasa-arvoa ja valinnanvapautta. Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta säättää turvapaikanhakijalle annettavista palveluista. Alueelliset työ- ja elinkeinokeskukset huolehtivat alueensa pakolaisten vastaanoton koordinoinnista. Yhteistyössä kuntien kanssa TE-keskukset neuvottelevat ja sopivat muun muassa kiintiöpakolaisten ja oleskeluluvan saaneiden turvapaikanhakijoiden

vastaanottamisesta kuntalaiseksi. TE-keskukset maksavat vastaanotosta koituvat kustannukset sekä ohjaavat ja valvovat turvapaikanhakijoita varten olevaa vastaanottokeskusverkostoa. Vastaanottokeskukset ovat joko kunnan, valtion tai Suomen punaisen ristin ylläpitämiä. (Maahanmuuttovirasto 2010 f.)

Turvapaikkaa hakenut henkilö majoitetaan vastaanottokeskukseen, jossa hän saa asua odottaessaan hakemuksensa ratkaisemista. Vastaanottokeskukset tarjoavat turvapaikanhakijoille asumisajan toimeentulon ja muun huolenpidon. (Maahanmuuttovirasto 2010 f) Hallituksen esitys kotouttamislain kokonaisuudistuksesta säätäisi jatkossa turvapaikanhakijoiden vastaanotosta omassa laissaan (Sisäasiainministeriö 2010 b.)

3.3 Kotouttamistyö

Kotoutumisella tarkoitetaan maahanmuuttajan yksilöllistä kehitystä tavoitteena osallistua työelämään ja yhteiskunnan toimintaan samalla vaalien omaa kulttuuri- ja kieliperintöään. Kotouttamisasiosta vastaa sisäasiainministeriö ja kotouttamiseen mahdollisesti liittyvistä opetus- ja kulttuuriasiosta opetusministeriö. Sisäasiainministeriön alaisena toimivat alueelliset Työ- ja elinkeinokeskukset huolehtivat kotouttamisen toimeenpanosta käytännössä, toteutumisen alueellisesta seurannasta sekä toimivat kotouttamistoimenpiteiden alueellisena yhteen sovittajana valtakunnallisten linjausten mukaisesti. Kotouttamispolitiikan periaatteita ovat: tasa-arvo, yhdenvertaiset mahdollisuudet, kannattavuus, vastavuoroisuus, omatoimisuus, valinnanvapaus, vuorovaikutus ja yhteistyö (Vilen, Ekström & Leppämäki 2005: 318). Kotouttamistoimenpiteet on suunnattu niille Suomeen muuttaneille henkilöille, joilla on kotikunta Suomessa (L493/1999).

4 KUURON MAAHANMUUTTAJAN OIKEUDET

Kuuron maahanmuuttajan oikeudet riippuvat suurelta osin maahan tulon syystä ja oleskeluluvan muodosta. Kun kuuro pakolainen tai turvapaikanhakija saapuu uuteen kotimaahan, hän tarvitsee ensisijaisesti viittomakielentulkkia, toisia kuuroja vertaistulkkina, tietoa oikeuksistaan uudessa kotimaassa sekä tukea kuurojen organisaatiolta tai samasta maasta kotoisin olevilta kuuroilta. On tärkeää, että kuurojen organisaatiot tai muut vastaavat tukitahot, jotka tuntevat kuurojen asioita auttavat pakolaista tai turvapaikanhakijaa tulemaan osaksi yhteiskuntaa ja rakentamaan verkostoaan kuurojen yhteisössä. Näiden lisäksi kuuro maahanmuuttaja tarvitsee myös uuden kotimaan viittomakielenopetusta ja kyseisessä maassa käytettävän valtakielen opetusta. (Project New Start 2009 d.)

4.1 Kotoutumista tukevat kunnan järjestämät palvelut

Rekisteröidyn kotikunnan saaneet maahanmuuttajat ovat oikeutettuja kaikkiin kunnan tarjoamiin palveluihin. Suuremmilla kunnilla sekä muilla runsaasti maahanmuuttajia vastaanottavilla kunnilla on myös erityisesti maahanmuuttajille suunnattuja palveluja. Nämä palvelut helpottavat osaltaan kotoutumista tarjoamalla muun muassa erilaista neuvontapalvelua. Kuuro maahanmuuttaja voi anoa asuntoonsa erilaisia turvajärjestelmiä kuten vilkkuvaa hälytinjaerjestelmää. Apuvälineitä anotaan oman kunnan vammaispalvelun sosiaalityöntekijältä. Palvelun tarjoaminen perustuu asetukseen vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista. Pääperiaatteena on, että kunnan tulee ehkäistä tai poistaa vammaisten henkilöiden toimintamahdollisuuksia rajoittavia esteitä ja haittoja siten, että he voivat toimia yhteiskunnan tasavertaisina jäseninä. (L759/1987.)

4.2 Kelan palvelut

Maahanmuuttajat, lukuun ottamatta tilapäisesti maassa oleskelevia, ovat oikeutettuja käyttämään Kelan palveluja (Kela 2010 b). Joidenkin etuuksien kohdalla on kuitenkin Suomessa asumisaikaedellytys (3 tai 5 vuotta). Yli 16-vuotiaan vammaistuen kohdalla tämä edellytys täyttyy, kun henkilö on asunut

Suomessa vähintään kolmen vuoden ajan 16 vuotta täytettyään. Asumisaikaedellytystä ei huomioida alle 16-vuotiaan vammaistukea maksettaessa, eikä siinä tapauksessa kun henkilö on alle 16-vuotiaana saanut alle 16-vuotiaan vammaistukea ja täyttää 16. (L570/ 2007.) Myös toisesta EU-, tai ETA-maasta muuttavan sekä Sveitsistä muuttavan hakijan vakuutuskaudet kyseisissä maissa voivat laskea kolmen vuoden asumisaikaedellytystä (Kela 2010 d).

Tulkkipalvelu. Vastuu tulkkipalveluiden järjestämisestä siirtyi Kansaneläkelaitokselle 1.9.2010 alkaen. Kela määrittelee vammaisten tulkkipalveluoikeuksien kuuluvan Suomessa asuville henkilöille (Kela 2010 c). Vähimmäistuntimäärä tulkkipalveluun on kuuroilla 180 tuntia vuodessa ja kuulonäkövammaisilla 360 tuntia. Opintoihin liittyviä tulkkipalveluja voi kuitenkin saada siinä laajuudessa kuin niitä välttämättä opintojensa suorittamiseksi tarvitsee. (L 1267/2006.)

Tulkkipalveluista säädetään vastaisuudessa erillisessä lainsäädännössä, eikä enää vammaispalvelulaissa. Kuitenkin tulkkitarpeen selvitystyössä noudatetaan 1.9.2009 voimaan tullutta vammaispalvelulain 3 a §:n mukaista palvelutarpeen arviointia ja palvelusuunnitelman laatimista. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2009.) Päätökset opiskelutulkin myöntämisestä säilyvät kuntien sosiaalityöntekijöillä. Opiskelemaan tulevalla ulkomaalaisella viittomakielisellä kuurolla on oikeus saada Suomen lain mukaista tulkkipalvelua pitkän Suomessa oleskelunsa perusteella. Tulkin maksavana tahona voi toimia joko kotimaa, oppilaitos Suomessa, sosiaalitoimisto tai jokin muu taho, esimerkiksi työnantaja. Vammaispalvelulain mukaisesti tulkkipalvelu jaetaan asioimistulkkaukseen ja opiskelutulkkaukseen. (Kuurojen Liitto 2010 j.) Viittomakielisten tulkkipalvelujen turvaamista vaikeuttavat määrärahojen ja viittomakielen tulkkien riittämättömyys (Ulkoasiainministeriö 2009).

4.3 Kotoutumissuunnitelma

Kotoutumissuunnitelma on yksi väline maahanmuuttajien kotouttamisen edistämiseen ja aktiivisuuden tukemiseen. Kotoutumissuunnitelma koostuu sellaisista toimenpiteistä ja palveluista, jotka edistävät ja tukevat maahan

muuttaneen mahdollisuuksia hankkia riittävä suomen tai ruotsin kielen (tai suomalaisen viittomakielen) taito ja muita yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja sekä palveluja, jotka edistävät ja tukevat hänen mahdollisuuksiaan osallistua yhteiskunnan toimintaan. (L1215/2005.)

Suomessa asuvalla työttömällä maahanmuuttajalla, joka on rekisteröity julkisesta työvoimapalvelusta annetun lain 3. luvun 5 §:n mukaisesti työhallinnon asiakaspalvelun tietojärjestelmään tai joka saa toimeentulotuesta annetun lain (L1412/1997) mukaista toimeentulotukea on oikeutettu kotoutumissuunnitelmaan. Kotoutumissuunnitelma on laadittava viimeistään silloin, kun asiakas on ollut työttömänä tai saanut toimeentulotukea yhtäjaksoisesti viiden kuukauden ajan. Alle 18-vuotiaalle maahanmuuttajalle, jolla ei ole oikeutta kotoutumissuunnitelmaan 1 momentin mukaan, on tarjottava suunnitelman laatimista, jos hän itse tai hänen vanhempansa pyytävät sitä tai kunnan viranomaiset katsovat hänen hyötyvän kotoutumissuunnitelmassa sovittavista palveluista ja toimenpiteistä. Kotoutumissuunnitelma laaditaan yhteistyössä kunnan, työvoimatoimiston ja maahanmuuttajan kanssa. Kotouttamissuunnitelma on kestoltaan kolme vuotta, tarvittaessa sitä voidaan kuitenkin jatkaa kahdella vuodella (L 1215/2005).

Kotoutumistuki. Kotoutumissuunnitelman aikaisen toimeentulon turvaamiseksi henkilölle maksetaan kotoutumistukea (L1215/2005.) Kelan maksama kotoutumistuki edellyttää maahanmuuttajalta kotoutumissuunnitelman laatimiseen osallistumista sekä kotoutumissuunnitelmassa sovittuun työvoimakoulutukseen tai muuhun työvoimaviranomaisen hyväksymään kotoutumista tukevaan koulutukseen osallistumista. Kotoutumistuki on samansuuruinen kuin tavallinen työmarkkinatuki ja se myönnetään harkinnanvaraisesti. Alle 18- vuotiaista lapsista maksetaan korotusta. (Kela 2010 a).

4.4 Kansalaisuus

Kansalaisuus myönnetään hakijalle hakemuksesta harkinnanvaraisesti. Edellytyksiä kansalaisuuden saamiseksi ovat

- 18 vuoden ikä tai avioituminen tätä nuorempana
- asumisaikaedellytyksen täytyminen (6 vuotta keskeytyksettä tai jos hakijalla suomalainen puoliso ja he ovat asuneet yhdessä vähintään kolme vuotta, Suomessa asumisaikaedellytys on 4 vuotta)
- nuhteettomuusedellytyksen täytyminen (henkilö ei ole syyllistynyt rangaistavaan tekoon, eikä häntä ole määrätty lähestymiskieltoon)
- elatusvelvollisuuden ja julkisoikeudellisen maksuvelvollisuuksien noudattaminen sekä
- toimeentulo ja kielitaitoedellytyksen täytyminen (suomi, ruotsi tai suomalainen viittomakieli). (Maahanmuuttovirasto 2010 b.)

Kansalaisuuden voi saada ilmoitusmenettelyllä ulkomaalaisen äidin Suomen ulkopuolella syntynyt lapsi, jonka isä oli lapsen syntyessä Suomen kansalainen ja isyys on vahvistettu sekä ulkomaalaisen äidin Suomessa syntynyt lapsi, jonka isä oli lapsen syntyessä Suomen kansalainen, mutta isyys vahvistettiin vasta lapsen täytettyä 18 vuotta tai avioituttua sitä ennen. Näiden tapausten lisäksi ilmoitusmenettely riittää käsittelytavaksi tapauksissa, joissa hakija on 12-17-vuotias ottolapsi, jonka ottovanhemmista ainakin toinen on Suomen kansalainen; nuori henkilö (18-22-vuotias), joka on asunut pitkään Suomessa; pohjoismaan kansalainen tai entinen Suomen kansalainen. Kansalaisuusilmoitukset ja hakemukset käsitellään Maahanmuuttovirastossa. (Maahanmuuttovirasto 2010 b.)

4.5 Kuurojen Liiton palvelut

Kuuroilla maahanmuuttajilla on mahdollisuus käyttää Kuurojen Liiton kuntoutusohjaus- ja työasiamiespalveluja sekä osallistua sopeutumisvalmennustoimintaan. Sopeutumisvalmennuksena Kuurojen Liitto järjestää myös erityisesti kuuroille maahanmuuttajille suunnattua kurssitoimintaa. Näillä kursseilla käsitellään muun muassa suomalaisen yhteiskunnan rakennetta ja suomalaista kulttuuria. (Kuurojen Liitto 2010 g.)

4.5.1 Kuntoutusohjaus

Kuurojen Liiton järjestämä kuntoutusohjaus tukee kuuron asiakkaan jokapäiväistä selviytymistä. Kuntoutusohjaaja antaa asiakkaalle tietoa eri palveluista ja opastaa niiden käytössä viittomakielellä. Kuntoutusohjaukseen voi ottaa yhteyttä asiakas itse, lähipiiri, sosiaali- ja terveydenhuollon edustajat tai muut viranomaiset. Käsiteltävät asiat voivat liittyä erilaisten hakemusten täyttämiseen, raha- asioiden hoitamiseen, terveydenhuoltopalveluihin, mielenterveys- ja päihdepalveluihin, apuvälineisiin, tulkkipalveluongelmiin tai muihin arkielämän kysymyksiin. Yhteyttä voivat ottaa myös kuuron henkilön omaiset tai viranomaiset tarvitessaan esimerkiksi lisää tietoa kuuroudesta tai erilaisista palveluista. Kuntoutusohjauksessa käynti on maksutonta. Alueellisesta kuntoutusohjauksesta vastaavat Kuurojen liiton kuntoutussihteerit. (Kuurojen Liitto 2010 a.)

4.5.2. Työasiamies

Kuurojen liiton alaisuudessa toimivat viittomakieliset työasiamiehet pyrkivät toiminnallaan ja tarjoamallaan palveluillaan edistämään asiakkaidensa työllistymis- ja opiskelumahdollisuuksia. Työasiamiesverkosto on koko maan kattava. (Kuurojen liitto 2010 i.)

4.5.3 Kuurojen yhdistystoiminta

Kuurojen Liiton alaisuudessa toimivat kuurojen yhdistykset ovat monille kuuroille tärkeä kokoontumispaikka. Helsingin kuurojen yhdistyksen alaisuudessa toimii myös kuuroille maahanmuuttajille suunnattu Mamu-kerho (Nevalainen 2010). Kuurot nuoret ovat kuitenkin Internetin uudet viestintämahdollisuudet löydettyään hieman erkaantuneet perinteisestä yhdistystoiminnasta. Uudet viestintämahdollisuudet ovat luoneet valtioiden rajat ja maantieteellisen sijainnin ylittävän (nuorten) kuurojen ylikansallisen verkoston. (Salmi & Laakso 2005: 460.)

4.6 Kuurojen kansanopisto

Kuurojen kansanopistolla on erillinen kuurojen maahanmuuttajien koulutukseen suunnattu linjansa. Maahanmuuttajakoulutuksessa opiskellaan suomalaista viittomakieltä, suomen kieltä, tutustutaan suomalaiseen yhteiskuntaan sekä opiskellaan muita vapaasti valittavia aineita. Opintojen aikana opiskelija saa myös tietää oikeuksistaan kuurona maahanmuuttajana Suomessa, esimerkiksi viittomakielentulkkipalveluista. Kansanopiston opettajat ovat viittomakielisiä tai viittomakielentaitoisia. Opiskelu kansanopistossa on maksullista. Opiskelija voi anoa opintoihinsa opintotukea tai kuntoutustukea. Kansanopisto tarjoaa myös edullisia majoitustiloja opiskelijoilleen. (Kuurojen Liitto ry 2010 f.)

4.7 Terapiapalvelut

Vieraaseen maahan muuttaminen on aina jo itsessään kriisi. Vaikka muuttaminen olisikin vapaaehtoista, omien läheisten jättäminen, tutusta arjesta luopuminen sekä siirtyminen uuteen kieleen ja kulttuuriin vaatii sopeutumista, eikä se tapahdu hetkessä. (Vilen ym. 2005: 310.) Etenkin pakolaisina ja turvapaikanhakijoina maahan tulleilla on usein taustalla myös traumaattisia menetyksiä.

Kuurot viittomakieliset ja heidän perheensä voivat saada viittomakielistä terapiaa toiminimellä työskenteleviltä viittomakielentaitoisilta terapeuteilta ja lähetteellä kuurojen psykiatriselta poliklinikalta (Kuurojen liitto 2010 h).

4.7.1 Viittomakielinen terapia

Terapiapalvelun tavoitteena on tukea vanhemmuutta ja perhettä, tukea lapsen kehittävästä kasvuympäristöstä, turvata sosiaalista hyvinvointia, ehkäistä syrjäytymistä sekä auttaa yksilöä löytämään omat henkiset voimavaransa. Terapiapalvelut ovat maksullisia ja asiakas voi hakeutua niihin yksityisesti. Kuitenkin asiakas voi hakeutua terapiaan esimerkiksi Kelan, terveyskeskuksen, kasvatus- ja perheneuvolan tai sosiaalitoimen/ lastensuojelun kautta, jolloin palvelu on hänelle maksutonta. (Kuurojen liitto 2010 h.)

4.7.2 Kuurojen psykiatrinen poliklinikka

Helsingissä toimiva kuurojen psykiatrinen poliklinikka on Suomen ainoa viittomakielinen psykiatrinen yksikkö. Poliklinikan hoitomuotoina ovat: lääkehoito, keskusteluterapia, kriisihoidot ja toimintaterapia. Psykiatriselle klinikalle hakeudutaan lääkärin kirjoittaman lähetteen kautta. (Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri 2010.)

4.8 Kuurojen palvelusäätiö

Kuurojen palvelusäätiö on sosiaalialan järjestö, joka tarjoaa viittomakielistä työllistymistä, asumista tai elämänhallintaa tukevaa palvelua kuuroille ja kuurosokeille henkilöille (Kuurojen palvelusäätiö 2010 d). Tällä hetkellä tarjolla on muun muassa seuraavia ohjelmia: Kuurojen Akatemia, Työn juurilla, Hyvä Työ- projekti sekä Kotiväylä (Kuurojen palvelusäätiö 2010 d). Kuurojen Akatemian tavoitteena on antaa palvelusäätiön viittomakielisille asiakkaille valinnoissa ja päätöksenteossa tarvittavia elämäntietoja ja – taitoja. Tämän lisäksi heille annetaan välineitä itseohjautuvuuteen ja tiedonhankintaan. (Kuurojen palvelusäätiö 2010 c.) Työn juurilla - ohjelma toimii Oulun seudulla. Ohjelman tavoitteena on innostaa asiakkaita työntekoon tarjoamalla heille puutarha- alan työtoimintaa. (Kuurojen palvelusäätiö 2010 f.) Hyvä Työ- projekti tukee asiakkaita työtaitojen kehittämisessä ja työpaikan saannissa. Projekti toimii Jyväskylässä, Metsolan palvelukeskuksen yhteydessä. (Kuurojen palvelusäätiö 2010 a.) Kotiväylä tarjoaa viittomakielistä kotipalvelua, kotisairaanhoitoa ja apua erilaisiin arkipäivän tilanteisiin. Toiminta on syrjäytymistä vähentävää ja ehkäisevää. Kotiväylä toimii seuraavissa kaupungeissa: Helsinki, Turku, Jyväskylä, Joensuu ja Hämeenlinna. (Kuurojen palvelusäätiö 2010 b.)

4.9 Viittomakieliset tiedonvälityspalvelut

Päivittäiset viittomakieliset uutiset, kerran kuukaudessa kotiin toimitettava Kuurojen video sekä netti-TV huolehtivat kuurojen viittomakielisestä tiedonvälityksestä. Kuurojen videotiedote on kerran kuukaudessa kotiin toimitettava, nykyisin dvd-muotoinen, viittomakielinen tieto- ja viihdepaketti.

Kunta myöntää harkinnanvaraisesti maksusitoumuksen Kuurojen videon dvd-ohjelmopalveluun osana vammaispalvelulain mukaisia etuuksia. (Kuurojen liitto 2010 d.)

Internetissä oleva ViPat- Viittomakielisiä palveluita kuuroille - sivusto on luettavissa englanniksi, venäjäksi ja kansainvälisellä viittomakielellä. Myös Vammaisen maahanmuuttajan palveluopas on käännetty viittomakielelle. (Kuurojen liitto 2010 k.)

4.10 Ammattiin kouluttautuminen

Opittuaan suomalaisen viittomakielen ja saatuaan A- oleskeluluvan (poikkeus: vapaan liikkuvuuden sopimuksen piiriin kuuluvat maat) voivat opiskella missä tahansa suomalaisessa koulussa viittomakielentulkin kanssa. Kuitenkin kuuroille on myös joitakin erikseen viittomakielistä opetusta tarjoavia oppilaitoksia tai koulutuslinjoja. Mikkelissä sijaitseva Mikael koulu tarjoaa lukio- opetusta viittomakielellä. Nykyisin viittomakieliset nuoret hakeutuvat toisen asteen opintoihin pääasiassa kuulevien pariin ja käyttävät opiskelussaan tulkkia. Moni jatkaa opinnoissa ammattikorkeakouluun tai yliopistoon. (Kuurojen liitto 2010 e.) Jyväskylän yliopistossa kuuro viittomakielinen opiskelija voi suorittaa viittomakielisen luokanopettajakoulutuksen tai opiskella kielten laitoksella suomalaisen viittomakielen koulutusohjelmassa. Viittomakielisen luokanopettajatutkinnon lisäksi opiskelija voi opiskella myös luokanopettajaksi, aineenopettajaksi tai opinto- ohjaajaksi. Viittomakielinen luokanopettajakoulutus aloitettiin vuonna 1998. (Jyväskylän yliopisto 2010.)

5 KUURO PAKOLAINEN MAAILMALLA

Arvioiden mukaan maailmassa on noin 70 miljoonaa kuuroa. Kuurojen asema on monessa maassa edelleen heikko ja WFD:n (World Federation of the Deaf) eli Kuurojen maailmanliiton arvioiden mukaan jopa 80 % maailman kuuroista jää/ on jäänyt ilman koulutusta. Opetusta omalla äidinkielellään saa ainoastaan 1 - 2 % koululaisista. Suurin osa kuuroista syntyy ja elää kehitysmaassa. Kuurojen maailmanliitto on kansainvälinen kuurojen itsensä perustama kattojärjestö, joka edustaa kuurojen kansallisia järjestöjä kansainvälisessä yhteistyössä. Sen tavoitteena on edistää kuurojen yhdenvertaisia mahdollisuuksia sekä täysimittaista osallisuutta yhteiskunnallisessa toiminnassa. Liiton alaisuudessa toimii 130 jäsenjärjestöä. (Kuurojen liitto 2010 e.)

YK:ssa säädetty vammaisia henkilöitä koskeva yleissopimus velvoittaa jäsenmaita tunnustamaan viittomakielen aseman lainsäädännössä, edistämään viittomakielen tulkkipalveluiden saatavuutta sekä takaamaan kuuroille viittomakielisen koulutuksen. (Kuurojen Liitto 2010 e.) Kuurojen pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden määrä on monin paikoin muualla Euroopassa Suomea suurempi. Yhteiseurooppalainen projekti Project New Start keskittyy kuurojen pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden jatkuvaan oppimistarpeeseen. Projekti tarjoaa tietoa ja tukea maahanmuuttajille sekä viittomakielellä että tekstitettyinä. Tämän lisäksi se on tuottanut tärkeää tutkimustietoa Saksan, Ruotsin, Norjan ja Englannin kuurojen maahanmuuttajien kotoutumisesta ja siihen liittyvistä ongelmista. (Project New Start 2009 e.) Ruotsissa parlamentti on käsitellyt aloitetta kuuroista maahanmuuttajista jo 1990- luvulla. (Motion 2001/02:Sf264.)

5.1 Koulutus

Projektin tuottamasta kyselystä käy ilmi, että kuurojen pakolaisten koulutuksen järjestäminen voi olla ongelmallista, koska heistä kaikilla ei ole koulutustaustaa kotimaassaan tai se voi olla hyvin erilainen. Kulttuuri- ja uskontoeroista johtuen mies tai perhe saattaa kieltää naisen kouluttautumisen. Suhtautuminen kuurouteen voi olla lähtömaassa ja uudessa kotimaassa erilainen. Henkilön kouluun pääsy on saatettu evätä maassa vallitsevan kuurojen huonon aseman vuoksi. Kaikilla

kuuroilla ei myöskään ole äidinkieltä. Traumatisoituminen esimerkiksi sodassa estää oppimista ja keskittymistä. (Project New Start 2009 c.)

5.2 Suhtautuminen kuurouteen

Koska kuurot ovat edelleen monissa valtioissa eri asemassa kuuleviin verrattuna, eikä viittomakieltä tunnusteta, eivät kaikki kuurot tai huonokuuloiset halua myöntää kuulonpuutettaan myöskään uudessa kotimaassaan. Osa maahanmuuttajista pelkää menettävänsä asemansa mikäli hänen kuuroutensa tulisi julki. (Project New Start c.)

Ruotsin parlamentille suunnatusta aloitteesta käy ilmi, että monet kuurot pakolaiset tulevat maista, joissa heitä ja heidän kieltään sorjetaan. On tärkeää, että kuurojen lasten perheille kerrotaan, että viittomakieli on uudessa kotimaassa tunnustettu kieli, sitä käytetään opetuskielenä ja että vanhemmilla on myös oikeus saada viittomakielen opetusta. (Motion 2001/02: Sf269.)

5.3 Informaation kulku

Yhteiseurooppalaisesta tutkimuksesta kävi ilmi, että moni kuuro maahanmuuttaja kokee, että ei ole saanut riittävästi tietoa uudesta maasta ja sen kulttuurista. Tarjolla olevista kursseista on vaikea saada tietoa. Maahanmuuttajat ovat usein myös tietämättömiä mahdollisista lisävaikeuksista. Turvapaikanhakijoilla on joko huonot tai ei minkäänlaisia mahdollisuuksia tietoliikenneyhteyksiin. (Project New Start 2009 c.)

5.4 Palvelut ja verkostot

Yhteiseurooppalaisessa kyselyssä kuurot maahanmuuttajat vastasivat kärsivänsä sellaisten sosiaalisten verkostojen puutteesta, joissa henkilöt olisivat samassa tilanteessa kuin he itse. Eräs haastatteluun osallistunut pariskunta kertoi sattumalta törmänneensä ruotsalaisiin kuuroihin kaupungilla, mutta heiltä puuttui yhteinen kieli. Myös huono rahatilanne voi olla palveluiden saatavuuden esteenä. Kaikilla ei ollut mahdollisuutta kunnollisiin viittomakielentulkkipalveluihin. Yksi projektin johtopäätöksiä oli, että turvapaikanhakijoita ei ole tutkimukseen

osallistuneissa Euroopan maissa keskitetty, vaan heitä lähetetään ja he tulevat eri paikkoihin niin, etteivät kuurot turvapaikanhakijat itse, eivätkä viranomaiset ole tietoisia toisista kuuroista turvapaikanhakijoista tai heidän sijainnistaan. Projektissa päädytään suositukseen, että kuurot turvapaikanhakijat koordinoitaisiin keskuspaikkaan, jossa heidän olisi mahdollista käyttää viittomakieltä ja tavata muita kuuroja. (Project New Start 2009 b.)

5.5 Viranomaiset

Kuurot maahanmuuttajat eivät kokeneet saavansa riittävästi tukea viranomaisilta. Heidän mukaansa viranomaiset eivät käytä selkokieltä ja tarvitsisivat lisää tietoa kuuroudesta, viittomakielestä ja kuurotietoisuudesta. Myös tieto siitä kuinka kuuroa tuetaan, oli projektissa haastateltujen maahanmuuttajien mukaan vähäistä. Projekti New Start suosittelee, että jatkossa tieto ja tietävät ihmiset koordinoitaisiin samaan paikkaan. (Project New Start 2009 b.)

Projektin ohessa tehdystä haastattelusta käy ilmi viranomaisten epäilyttävä suhtautuminen kuurouteen ja viittomakieleen. Ruotsissa valkovenäläinen perhe vaati saada ruotsalaisen viittomakielen opetusta, mutta maahanmuuttoviranomaiset vetosivat siihen, että Dublinin sopimuksessa ei ole mainintaa sellaisesta. Kun perhe halusi tietää kuurojen tilanteesta Ruotsissa, viranomaiset eivät kertoneet. Tietoa Ruotsista, lainsäädännöstä ja yhteiskunnassa toimimisesta oli vaikea saada; viranomaiset eivät halunneet tiedottaa, eikä kuurojen yhteisössä ollut tietoa. Haastatellut eivät uskoneet viranomaisten välittävän kuuroudesta tai kuuroista. (Project New Start 2009 a.)

6 KUUROJEN MAAHANMUUTTAJIEN OLOSUHTEET SUOMESSA

Kuurot maahanmuuttajat ovat varsin heterogeeninen ryhmä eri perusteella maahan tulleita, eriasteisen viittomakielentaidon ja koulutustaidon omaavia ihmisiä. Suurin osa kuuroista maahanmuuttajista asuu pääkaupunkiseudulla. Ryhmän heterogeenisuudesta johtuen kotouttamistointen järjestäminen on vaikeaa. Etenkin pääkaupunkiseudun ulkopuolella asuvien kuurojen maahanmuuttajien kotoutuminen on satunnaisten ratkaisujen varassa. (Kuurojen liitto 2010 b.) Ilman virallisia tilastoja voidaan todeta isoimman kuurojen maahanmuuttajien ryhmän koostuvan venäläisistä.

Kotoutumisen valmiudet vaihtelevat riippuen iästä, sosiaalisesta verkostosta, koulutuksesta, muuton motiiveista ja aikaisemmista maahanmuuttokokemuksista (Ahaa! Avaimia monikulttuuriseen kohtaamiseen 2010 b). Kuurojen maahanmuuttajien kohdalla yhteinen kieli- ja kulttuuri, kansainvälinen kuurojenyhteisö, edesauttaa kuuron maahanmuuttajan kotoutumista.

6.1 Lakimuutos

Vireillä oleva kotouttamislain kokonaisuudistushankkeen tavoitteena on saattaa kotouttamistoimenpiteiden piiriin kaikki maahanmuuttajat, joilla on voimassa oleva oleskelulupa tai rekisteröity oleskeluoikeus. Tällä hetkellä kotouttamistoimenpiteet koskevat pelkästään työttömäksi rekisteröityviä maahanmuuttajia. Kotouttamislakiin sisällytetyt säädökset turvapaikanhakijoiden vastaanotosta säädettäisiin omaksi laikseen. Uusi laki määritteli tarkemmin myös kotoutumiskoulutuksen sisältöä. Suomen tai ruotsin kielen oppiminen olisi keskeinen osa kotoutumista. Lain olisi tarkoitus astua voimaan 1. syyskuuta 2011 (Sisäasiainministeriö 2010 b.) Tähän mennessä kuuroilta maahanmuuttajalta on edellytetty pelkästään suomalaisen tai suomenruotsalaisen viittomakielen hallintaa; se on ollut riittävä edellytys kansalaisuuden vaatiman kielellisen taidon osaamisen täyttymiseksi. Kuurojen Liitto on huolissaan siitä, että lakiehdotus toteutuessaan asettaisi kuurot maahanmuuttajat eriarvoiseen asemaan muihin hakijoihin nähden. (Kuurojen liitto 2010 c).

Lausunnossa Hallituksen esitysluonnokseen Eduskunnalle laiksi kotoutumisen edistämisestä Kuurojen Liitto esittää, että lakiehdotukseen sisällytettäisiin velvoite, että ministeriöt yhteistyössä laativat kuurojen maahanmuuttajien tarpeisiin erillisen kotoutumisohjelman, jonka toimeenpanon kaikissa vaiheissa huomioidaan viittomakielen käyttö. Uuden lakiehdotuksen myötä vastuu kotouttamisprosessin järjestämisestä siirtyisi aiempaa vankemmin alue- ja kuntatasolle. Kuurojen maahanmuuttajien kotoutumiseen liittyvät kysymykset vaativat kuitenkin syvää erityisosaamista, eikä kotoutumisen järjestämisen vyöryttäminen alue- ja kuntatasolle ole Kuurojen liiton mukaan tämän ryhmän kohdalla mahdollista. (Kuurojen Liitto 2010 c.)

Lausunnossaan Kuurojen liitto vaatii, että kuurojen maahanmuuttajien kotouttamista edistäviin ja tukeviin toimenpiteisiin sisällytetään sekä suomen tai ruotsinkielen opetusta että suomalaisen tai suomenruotsalaisen viittomakielen opetusta. Suomen tai ruotsinkielen taito on myös kuuroille välttämätön, jotta tämä selviytyy jokapäiväisestä asioinnista. Lisäksi suomalaisen tai suomenruotsalaisen viittomakielen taito edistää yksilön mahdollisuutta tulla osaksi suomalaista viittomakielistä yhteisöä ja sitä kautta integroitumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Suomalaisen viittomakielitaito mahdollistaa tulkkipalvelun käytön. (Kuurojen Liitto 2010 c.)

Kuurojen Liitto haluaa lausunnossaan huomauttaa, että mikäli hallintolaki (423/2003) 26§ tai laki vammaisten tulkkauspalvelusta (133/2010) eivät takaa tulkkauspalvelun järjestymistä kotoutumisprosessin eri vaiheisiin, tulee velvoite tulkkauksen järjestämisestä kuuroille maahanmuuttajille sisällyttää uuteen käsillä olevaan lakiin kotoutumisen edistämistä. (Kuurojen Liitto 2010 c.)

6.2 Syrjintä

Kuurojen Liiton tekemän selvityksen (2009) mukaan moni viittomakielinen on kokenut syrjintää muun muassa töissä, työnhakutilanteissa ja opinnoissa. Miltei puolet kyselyyn vastanneista oli jäänyt ilman työpaikkaa, koska työhön vaadittiin täydellistä kuuloa, vaikka se ei työn suorittamiseksi olisi ollutkaan välttämätöntä. Neljännes vastanneista oli saanut huonompaa palkkaa kuin samaa työtä tehnyt

kuuleva työkaveri. Kuurojen Liiton suorittama kysely syrjinnästä oli ensimmäinen laatuaan. Se toteutettiin Internetissä ja siihen vastasi 98 henkilöä. (Viittomakieliset uutiset 2009 b.)

6.2.1 Moniperusteinen syrjintä

Kuurot maahanmuuttajat voivat joutua moniperusteisen syrjinnän uhreiksi. Moniperusteinen syrjintä tarkoittaa sitä, että henkilö kokee syrjintää useammalla kuin yhdellä perusteella. Moniperusteinen syrjintä voidaan eritellä kolmeen erilaiseen perustyyppiin. Moninkertainen syrjintä tarkoittaa sitä, että henkilö kohtaa syrjintää useammassa kuin yhdessä tilanteessa eri perusteilla, mutta vain yhdellä perusteella kerrallaan. Kuuro maahanmuuttaja voi esimerkiksi tulla työmarkkinoilla syrjityksi kuurouden perusteella ja asuntomarkkinoilla etnisen alkuperän perusteella. Kumulatiivinen syrjintä taas tarkoittaa sitä, että henkilöä syrjitään samassa tilanteessa monen syyn perusteella, henkilö voi olla sekä kuuro, nainen että maahanmuuttaja. Risteävässä syrjinnässä taas yhdistetään esimerkiksi väärällä tavalla esimerkiksi uutisten kauhukuvia terrorismista kaikkiin muslimeihin; olet muslimi, olet terroristi. (Ihmisoikeusliitto 2008.)

Toistaiseksi syrjinnästä kärsineet ovat voineet saada juridista apua Kuurojen Liitolta, mutta jatkossa Kuurojen Liitto pyrkii siihen, että yhdenvertaisuuslakia uudistettaessa perustettaisiin erillinen paikka, jossa myös viittomakielisten syrjintätapaukset käsiteltäisiin (Viittomakieliset uutiset 2009 b).

6.2.2 Työttömyys

Työttömyys on yleinen ongelma maahanmuuttajakuurojen keskuudessa. Työllistymismahdollisuuksia parantavat kielitaito, Suomessa asuttu aika, koulutus sekä sosiaaliset verkostot. Erityisen vaikeaa työmarkkinoille sijoittuminen on niille maahanmuuttajille, jotka ovat tulleet Suomeen muista kuin työvoimapolitiittisista syistä. (Saartenoja, Träsk, Tantaranmäki & Mattila 2009: 24.) Yleisesti maahanmuuttajien työttömyysaste on Suomessa liki kolme kertaa korkeampi kuin suomalaisten työttömyysaste (Ulkoasiainministeriö 2009) ja

esimerkiksi afganistanilaisten, somalien tai irakilaisten työttömyysaste on jopa yli 50 prosenttia (Keskisuomalainen 3.6.2010).

6.2.3 Ulko- vai sisäryhmäsyrintä?

Syrjintä voidaan jakaa myös ulkoryhmäsyrintään ja sisäryhmäsyrintään. Ulkoryhmäsyrintäessä syrjintää harjoittavat esimerkiksi kantaväestön asukkaat, kun taas sisäryhmäsyrintäessä syrjintä tapahtuu, tässä tapauksessa kuurojen maahanmuuttajien tai kuurojen yhteisön, vertaisryhmän sisällä. (Ihmisoikeusliitto 2008.)

6.3 Monikulttuurinen parisuhde

Monikulttuurisesta parisuhteesta puhutaan tapauksissa, joissa puoliset ovat eri kulttuureista. Parisuhdemielessä monikulttuurisia ovat myös sellaiset parisuhteet, joissa kumppaneilla on sama etninen tausta, mutta toinen heistä on asunut pitkään poissa lähtömaastaan tai syntynytkin muualla. Suomessa elää noin 55 000 kaksikulttuurista paria ja määrä kasvaa vuosittain 3000:lla parilla. (Väestöliitto 2010.) Myös kuurojen Suomeen muuttavien keskuudessa suomalainen tai Suomessa asuva puoliso on yleisin muuton peruste. Arvioiden mukaan noin 90 % kuuroista avioituu toisen kuuron kanssa (Jokinen 2000:92).

Parhaassa tapauksessa parisuhde jo maassa asuvan kanssa tarjoaa maahan muuttavalle puolisolalle valmiin linkin sosiaalisten suhteiden luomiseen sekä tukea ja tietoa kotoutumisprosessin kulusta. Kuitenkin tapauksissa, joissa avioliiton vuoksi Suomeen muuttaneen pääasiallinen kontakti suomalaiseen yhteiskuntaan on Suomessa asuva puoliso, voi kotoutuminen olla hyvin hidasta. Kahden kulttuurin parisuhteeseen liittyvät ristiriitatilanteet voivat kytkeytyä kotoutumiseen liittyvään stressaavaan elämänvaiheeseen, erilaisiin käsityksiin lapsen kasvatuksesta tai sukupuolten välisistä rooleista sekä epätydyttäviin perheen sisäisiin valta-asetelmiin. (Ahaa! Avaimia monikulttuuriseen kohtaamiseen 2010 a).

7 KOTOUTUMISKAARI JA KOTOUTUMISEN ETENEMINEN

Kotoutumiskaari on alun perin kehitetty työkaluksi Suomen Punaisen Ristin Kotopolku- hankkeeseen. Kaari kuvaa asiakkaan kotoutumista kehityksenä, jolla on alku, mutta ei välttämättä loppua. Se on tarkoitettu sekä ammattilaisille asiakastyötä varten että maahanmuuttajille kotoutumisen tueksi. Maahanmuuttaja voi kaaren avulla tutkia omaa kotoutumistaan, arvioida ja muistella vaiheitaan uudessa maassa. (Kotoutumiskaari piirtää reitin 2009, 6.)

Kotoutumiskaari sopii kaikille maahanmuuttajille maahantulon syystä riippumatta. Kuitenkin SPR:n maahanmuuttajaohjelman kehittämispäällikkö suosittelee käyttämään sitä vasta kun henkilö on asunut Suomessa vähintään kaksi vuotta. (Kotoutumiskaari piirtää reitin 2009, 6.) Kotoutumisprosessin voidaan kuitenkin nähdä alkavan jo ennen varsinaista muuttoa (Davydova 2009: 10).

7.1 Uusi elämäntilanne ja sopeutuminen

Samalla kun maahanmuuttaja tutustuu suomalaiseen yhteiskuntaan ja sopeutuu sen jäseneksi, hän jatkaa ”entistä” elämäänsä pitämällä kiinteästi yhteyksiä kotimaahansa. Maahanmuuttaja ei yleensä sopeudu suomalaiseen yhteiskuntaan suoraan vaan oman vähemmistöryhmänsä kautta. (Räty 2002: 110–114). Kuulevilla maahanmuuttajilla tämä on maahanmuuttajayhteisö, joka tavallisesti koostuu omista maanmiehistä. Kuurot maahanmuuttajat voivat pääkaupunkiseudulla sopeutua yhteiskuntaan samalla tavalla muiden kuurojen maahanmuuttajien kautta, mutta muualla Suomessa pääosin kuuron valtaväestön kautta.

7.1.1 Tuen tarve

Maahanmuuttajan tarvitseman tuen tarve painottuu tavallisesti muuton alkuvaiheeseen. Tarvittava tuki on monenmuotoista; tarvitaan tukea viranomaisilta ja järjestöiltä, mutta ennen kaikkea myös muuttajan omaa panostusta kotoutumisen edistämiseen. Henkilön mahdollisuudet vaikuttaa kotoutumiseensa paranevat aina kotoutumisprosessin edetessä. (Kotoutumiskaari piirtää reitin 2009, 6.)

7.1.2 Oikeus ja velvollisuus

Sopeutumista uuteen maahan helpottaa se, kun maahanmuuttajalle kerrotaan selvästi oikeudet hänelle kuuluviin palveluihin ja samalla säännöt, joita palveluiden tarjoamisessa noudatetaan. Erityiskohtelun tarjoaminen kääntyy usein itseään vastaan; säännöt eivät voi olla erilaiset joka paikassa ja erityiskohtelun tarjoaminen voi helposti lisätä ulkomaalaisvihaa. Suomen lakien selvittäminen on myös olennainen osa kotouttamistyötä. (Vilen ym. 2002: 320–321.)

Rasismien ja syrjinnän kieltäminen on välttämätön edellytys maahanmuuttajien kotoutumiselle. Tapahtuvaan syrjintään tulisi puuttua kaikilla yhteiskunnan tasoilla. Jokaisen ihmisen perustarpeita ovat kielen opiskelu, ammatin opiskelu, työn tekeminen ja poliittinen vaikuttaminen. Myös maahanmuuttajien oikeudet ja mahdollisuudet näihin asioihin tulee turvata. (Lawson Hellu 2009.)

7.2 Median ja yhteiskunnan asenteiden vaikutus

Suomessa ei ole aikaisemmin juuri käyty maahanmuuttokeskustelua tai se on ollut poikkeuksetta sävyltään kielteistä. Viime vuosina maahanmuuttokeskustelua on käyty varsin vilkkaasti, mutta kaikki siinä nostetut väitteet eivät ole perustuneet tosiasioihin. Talous ja hyötyajattelu ovat nousseet päärooliin. Poliitikassa korostetaan työperäisen maahanmuuton ensisijaisuutta humanitääriin maahanmuuttoon verrattuna. (Lawson Hellu 2009.) Aikaisemmin Internetin keskustelupalstoilla esitetyt avoimen rasistiset mielipiteet ja kannanotot ovat siirtyneet siistityssä muodossa niin sanottujen maahanmuuttokriittisten toimijoiden puheisiin (Keskinen 2009: 29–30).

Maahanmuuttokeskustelu on johtanut myös siihen, että maahanmuuttajia käsitellään helposti ryhmänä eikä yksilöinä (Lawson Hellu 2009). Moni Suomeen muuttanut kokee myös olevansa ikuisesti leimattu termillä maahanmuuttaja. Laura Huttunen esittää artikkelissaan (2009: 117–118) vaaran siitä, kuinka toimittajat käsittelevät termiä maahanmuuttaja jopa samaan tapaan kuin kirjoittaessaan ihmislajeista. Keskusteluissa ja kirjoituksissa eri syillä, eri kansallisuuksilla, eri

äidinkiellillä ja eri lähtökohdista tulevat maahanmuuttajat niputetaan samaan kastiin (Huttunen 2009: 117–118).

Kotoutuminen on kaksisuuntainen prosessi. Sopeutumista ei voida edellyttää pelkästään maahan muuttavalta, vaan myös ympäröivän yhteiskunnan on sopeuduttava muutokseen. Luonnollisesti yhteiskunnassa vallitsevat asenteet ja media vaikuttavat maahan muuttaneen kotoutumisprosessin etenemiseen.

8 TUTKIMUKSEN TAVOITE JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tutkimuksen tarkoituksena on kartoittaa kuuron maahanmuuttajan tukiverkoston, erinäisiä kotoutumista tukevia palveluja sekä kuurojen maahanmuuttajien kokemuksia kotoutumisen etenemisestä. Haastattelun kohdejoukkoa olivat niin kuurot maahanmuuttajat asiakkaina kuin toisaalta myös Kuurojen Liiton, Kuurojen kansanopiston kuin kuntienkin maahanmuuttajapalvelut ja vastaanottokeskusten työntekijät. Tavoitteenani oli saada haastateltavakseni eri perusteella maahan tulleita kuuroja maahanmuuttajia.

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää:

1. Mitkä ovat ne tahot, joilta kuurot maahanmuuttajat kokevat saavansa tarvitsemaansa tukea?
2. Kuinka kuurot maahanmuuttajat löytävät tiensä muiden kuurojen pariin?
3. Kuinka yhteistyö järjestön ja maahanmuuttajapalvelujen kanssa toimii?

9 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tutkimusaiheen valikoitumiseen ovat suurelta osin vaikuttaneet aiheen ajankohtaisuus ja oma kiinnostus. Koska kuuroja maahanmuuttajia on edelleen melko vähän Suomessa ja koska kuurojen yhteisö on jo itsessään melko pieni ja tiivis, olen eettisistä syistä jättänyt mainitsematta kunkin haastatellun lähtömaan ja -alueen sekä heidän nykyiset kotiseutunsa. Tutkimustulosten esittelyssä olevat siteeraukset on käännetty suomen kielelle suomalaisesta viittomakielestä.

9.1 Aiheen valinta

Olen kiinnostunut kuurojen yhteisöstä ja koen olevani jollain tavalla osa sitä. Olen ensikieleltäni viittomakielinen (kuuro vanhempi sisarus), ja tämän myötä kuurojen kulttuuri ja viittomakieli ovat olleet osa elämääni jo pienestä pitäen. Uskon, että minulla näin ollen on sisäryhmän näkemystä ja tuntemusta kuurojen kulttuurista. Kuitenkin kuurot maahanmuuttajat ovat aiheena sellainen, että kykenen omaksumaan aiheen tarkastelussa tutkijalta vaadittavan objektiivisuuden. Maahanmuuttajatyöhön tutustuin tarkemmin opintoihin kuuluvan harjoittelujaksoni myötä, jossa olin maahanmuuttajanaisia voimaannuttavassa projektissa ohjaustyössä. Ohjauskokemukseni myötä aloin pohtia sitä, kuinka kuurot maahanmuuttajat kokevat Suomeen muuttamisen ja sulautuvatko he hyvin suomalaisten kuurojen joukkoon. Alustavan pohjatyön tekeminen alkoi elokuussa 2009.

9.2 Tutkimusjoukon kuvaus

Tutkimusta varten toteutettiin kaiken kaikkiaan kahdeksan asiakasryhmän haastattelua, joista seitsemän niin sanotun yksilöhaastattelun muodossa. Haastattelut toteutettiin puolistrukturoituina haastatteluina. Puolistrukturoidussa haastattelussa kaikille haastateltaville esitetään samat tai miltei samat kysymykset samassa järjestyksessä. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Yksi haastatteluista toteutettiin käytännön syistä sähköpostitse. Haastatteluista neljä oli naisia ja neljä miehiä. Haastatellut oli jaettu eri ikäryhmiin. Ikäryhmiä olivat 18-vuotiaat ja sitä nuoremmat; 19–28-vuotiaat; 29–39-vuotiaat; 40–50-vuotiaat; 51–60-vuotiaat sekä 61-vuotiaat ja sitä vanhemmat. Suurin osa haastateltavista kuului

ikäryhmään 29–39-vuotiaat. Loput haastatelluista jakaantuivat tasaisesti muiden ikäluokkien kesken. Heidän Suomessa oloaikansa vaihteli suuresti; asialla ei kuitenkaan ollut merkitystä kotoutumispolun tarkastelun kannalta. Pidemmän ajan Suomessa asunut oli ollut Suomessa jo 16 vuotta, kun taas lyhimmän aikaa asunut vasta vuoden ja kahdeksan kuukautta. Tärkein peruste tutkimusjoukon valinnalle oli riittävä suomalaisen viittomakielen taito.

Asiakashaastattelujen lisäksi Kuurojen liiton kuntoutussihteereille ja kuurojen kansanopiston maahanmuuttajakoulutuksesta vastaavalle lähetettiin omat sähköiset vastauslomakkeensa. Vastauslomakkeita lähetettiin yhteensä 15 kappaletta. Palautettujen vastausten määräksi tuli viisi kappaletta. Vastausprosentti oli näin ollen 33 %. Myös kaupunkien maahanmuuttajapalveluihin ja vastaanottokeskuksiin lähetettiin sähköisiä kyselylomakkeita. Palautuneiden vastausten osuus jäi näiden tahojen osalta pieneksi.

9.3 Tutkimusmenetelmä ja tutkimuksen toteuttaminen

Tämä tutkimus on luonteeltaan laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus. Kvalitatiivinen tutkimus kuvaa todellista elämää. Todellisuus on moninainen, mutta sitä ei voida pilkkoa osiin. Sen sijaan kohdetta pyritään kuvaamaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997: 161.) Laadullisen tutkimuksen päämääränä on ihmisten käyttäytymisen ymmärtäminen, heidän omien tulkintojensa hahmottaminen (Pyörälä 2010).

Haastattelut toteutettiin huhti- heinäkuussa 2010. Kuusi haastattelua toteutettiin kuurojen maahanmuuttajien sopeutumisvalmennuskurssilla Heinolassa, kuurojen kurssikeskus Malminharjulla, 27.4.2010. Viittomakielentulkkia ei haastatteluissa käytetty haastattelijan hyvän viittomakielen taidon vuoksi. Yksi haastattelu toteutui sähköpostilomakkeen muodossa ja yksi haastattelu erikseen sovittuna ajankohtana.

Haastatteluun orientoinnissa kukin haastateltava sai allekirjoitettavakseen suostumuslomakkeen ja tutkimuksessa huomioitavista eettisistä kysymyksistä keskusteltiin.

9.4 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksen luotettavuus pyrittiin varmistamaan nauhoittamalla kukin haastattelu videolle myöhempää tarkastelua ja litterointia varten. Luotettavuuden reliabiliteettiongelmat voivat liittyä virhetulkintoihin. Virhetulkintojen riskiä pyrittiin pienentämään sillä, että haastateltaviksi valittiin ainoastaan riittävän hyvin suomalaista viittomakieltä osaavat kuurot maahanmuuttajat. Tämä luonnollisesti karsi Suomeen viimeaikoina muuttaneet henkilöt pois haastateltavien joukosta. Tutkimuksen luotettavuutta lisää se, että lähteenä on käytetty vastaajia itseään eli niin sanotusti asianosaisia. Myös se, että tutkija tuntee tutkittavan kontekstin, lisää tutkimuksen uskottavuutta. Vastauksiin voidaan soveltaa yleisiä lähdekritiikin periaatteita, jolloin luotettavina tietoina voidaan pitää tietoja, joista usea vastaaja kertoo samalla tavalla, eikä ole perusteltua syytä epäillä kerrottuja asioita. (Alasuutari 1994: 92).

9.5 Aineiston analyysi

Luvan antaneiden haastateltavien haastattelut taltioitiin videonauhalle. Kaiken kaikkiaan nauhalle tallentui viisi haastattelua. Haastattelut kestivät 20- 40 minuuttia. Aineiston analysointi aloitettiin katsomalla kukin haastattelu useaan kertaan läpi. Tämän jälkeen aineistot litteroitiin. Aineiston analysoinnissa käytettiin induktiivista eli aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Aineistolähtöinen sisällönanalyysi on kolmevaiheinen prosessi, johon kuuluu aineiston pelkistäminen, aineiston ryhmittely ja abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen. (Tuomi & Sarajärvi 2002: 110.)

Laadullisen aineiston analyysissä aineistoa tarkastellaan tavallisesti kokonaisuutena siitäkin huolimatta, että aineisto koostuisi erillisistä tutkimusyksiköistä. Argumentaatiota ei rakenneta yksilöiden eri muuttujien suhteen. (Alasuutari 1995: 28–29). Sisällönanalyysillä tavoitteena on järjestää aineisto tiiviiseen ja selkeään muotoon kadottamatta aineiston sisältämää informaatiota (Tuomi & Sarajärvi: 110).

10 TUTKIMUKSEN TULOKSET – ASIAKASRYHMÄ

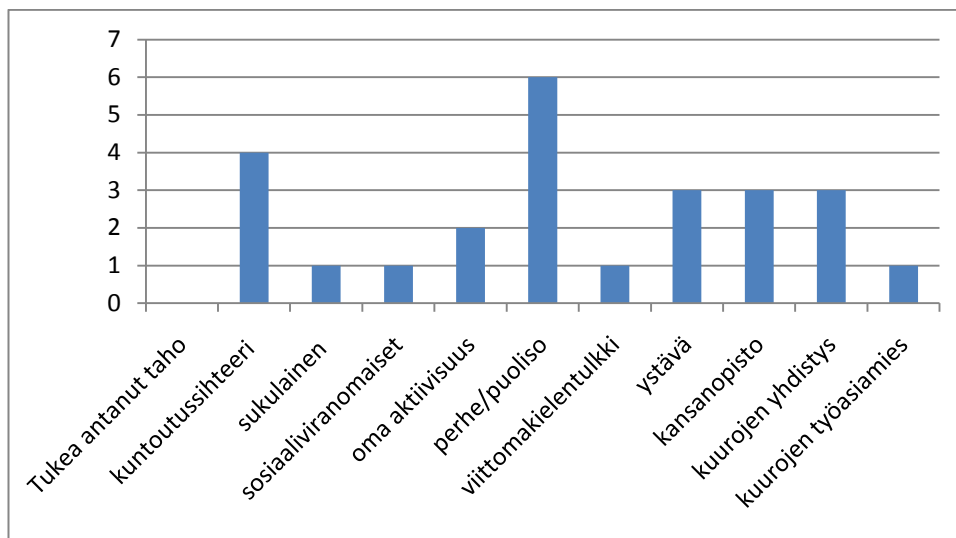
Haastattelin yhteensä kahdeksaa kuuroa maahanmuuttajaa. Heistä neljä oli naisia ja neljä miehiä. Haastateltavat tulivat eri puolilta maailmaa, eri muuttoperustein. Olin jakanut haastateltavat eri ikäryhmiin. Ikäryhmiä olivat 18-vuotiaat ja sitä nuoremmat, 19–28-vuotiaat, 29–39-vuotiaat, 40–50-vuotiaat, 51–60-vuotiaat ja 61-vuotiaat ja sitä vanhemmat. Suurin osa haastateltavista kuului ikäryhmään 29–39-vuotiaat.

Haastattelemistani kuuroista maahanmuuttajista miltei kaikki olivat olleet maassa yli kolme vuotta eli kotouttamissuunnitelmat eivät nykyisen lainsäädännön mukaan koske heitä, ellei suunnitelmia ole poikkeustarpeesta johtuen jatkettu (korkeintaan 2 vuodella). Ainoastaan yksi heistä oli ollut Suomessa alle kolme vuotta. Haastatelluista kaksi oli tullut Suomeen pakolaisena, neljä perhesyiden/avioliiton perusteella, yksi paluumuuttajana ja yksi työn perusteella.

10.1 Tukiverkostot

Haastateltavat kokivat saaneensa eniten tukea Suomeen muuttaessaan perheeltään. Monet heistä mainitsivat kuitenkin tukevaksi tahoksi myös kuurojen kuntoutussihteerin, suomalaiset ystävät ja suomalaisen puolison sekä kuurojenyhdistyksen. Kuurojen liiton kuntoutussihteerien apuun turvauduttiin esimerkiksi vaikeiden Kelan papereiden täyttöön liittyvissä asioissa tai muissa isommissa ja vaikeammissa asioissa. Maininnan saivat myös kuurojen kansanopisto ja viittomakielentulkit. Eräs vastannut toi tässä kohtaa esille kuurojen maahanmuuttotyöntekijän puutteen.

Erityisen tärkeäksi tukiverkostoksi koettiin toisilta kuuroilta saatu tuki. On tärkeää, että saa olla vuorovaikutuksessa omalla äidinkielellään tai ylipäänsä viittomakielellä. Henkilö, joka perusti yrityksen Suomessa, sanoi saaneensa paljon tukea kuurojen työasiamieheltä. Oheisesta kuviosta voidaan nähdä tukea antaneiden tahojen jakaantuminen eri ryhmien kesken.

Kuvio 1. Kuurojen maahanmuuttajien saama tuki (otoshaastattelun tulokset)

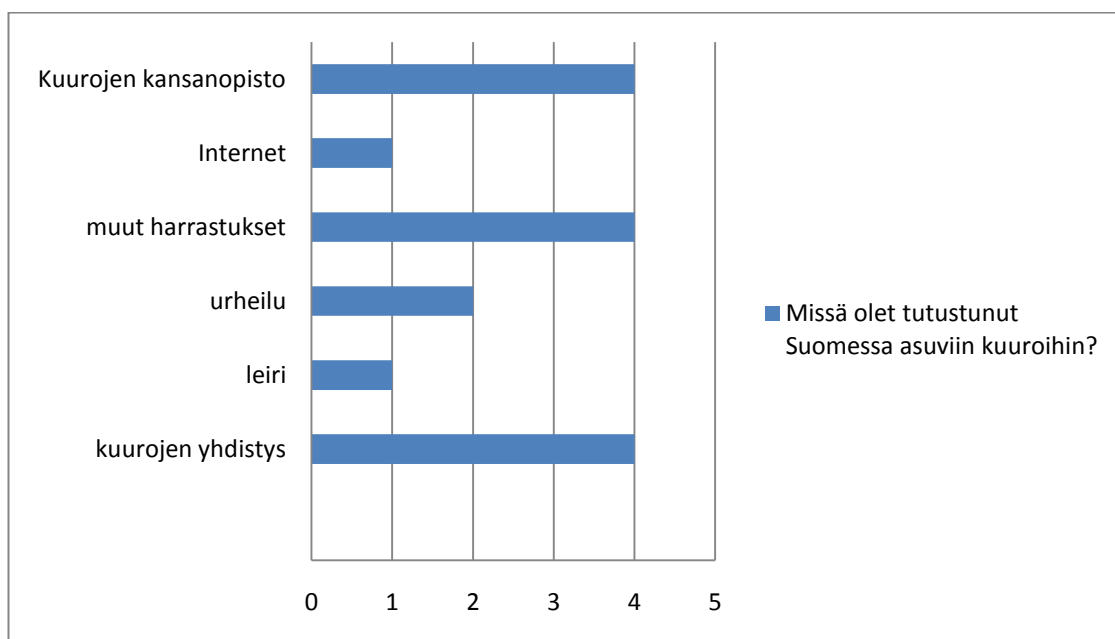
Vastaajat kokivat Suomeen saapumisen ja Suomeen muuttamisen tyypillisesti stressaavaksi. Toisaalta moni kuvaa muuttoa mukavana ja odotettuna asiana. Osa oli kuullut, että Suomi on hyvätasoinen maa ja kuuroilla on Suomessa parempi asema kuin monessa muussa maassa. Useampi vastaaja sanoi tunteneensa tuen puutetta ja yksinäisyyttä siinä vaiheessa, kun ei ollut vielä tutustunut toisiin kuuroihin.

”Kyllä, kuntoutussihteeri, kyllä. En minä tiedä. Vain kuntoutussihteeri, tulkki ja.. ystävä ei. Minä tulkki ja kuntoutussihteeri. Molemmat jos tärkeä asia.”

10.2 ”Toivoisin myöhemmin useammin ja enemmän ohjelmaa, tapahtumia” – kuurojen yhteisö Suomessa

Toisiin kuuroihin vastanneet ovat tutustuneet erityisesti yhdistystoiminnan ja urheilun kautta. Kaikkien haastatteluun osallistuneiden kotimaissa ei ole ollut toimivia kuurojen yhdistyksiä. Yksi haastatteleistani maahanmuuttajista oli muuttanut Suomessa alueelle, jossa kuurojen yhdistys on kuitenkin auki ainoastaan kaksi kertaa kuukaudessa. Hänen mukaansa tämä ja kuurojen vähäinen määrä kyseisellä seudulla ovat hidastaneet hänen kotoutumistaan.

Yhdistystoiminnan lisäksi myös erilaiset leirit ja harrastustoiminta auttavat verkostoitumisessa. Kuitenkin useamman vastanneen mukaan vastaavia leirejä ja ohjelmaa tulisi olla useammin. Leirillä on mukava tavata erilaisia ihmisiä erilaisista maista ja kuulla heidän kokemuksiaan. Muutama vastaaja toi esille myös sitä kuinka hienoa on, kun leirillä kohtaa ihmisiä omasta kotimaasta ja heidän kanssaan voi keskustella omalla äidinkielellään, oman kotimaan viittomakielellä. Oheinen kuvio osoittaa kuurojen maahanmuuttajien reittejä suomalaiseseen kuurojenyhteisöön.

Kuvio 2. Suomessa asuviin kuuroihin tutustuminen.

Kuurojen kansanopisto kokoaa myös kuuroja ja kuuroja maahanmuuttajia yhteen. Lomakekyselyyn vastannut haastateltava totesi löytäneensä kuurojen pariin viranomaisten (työvoimatoimisto) kautta. Työvoimatoimisto oli ohjannut hänet ottamaan yhteyttä Kuurojen kansanopistoon. Siellä vastannut pääsi aloittamaan suomenkielen ja suomalaisen viittomakielen opiskelun.

Kuuroilla on oma urheiluliitto, SKUL, Suomen kuurojen urheiluliitto. Monelle maahanmuuttajalle urheilu on yksi parhaimmista kotoutumista tukevista keinoista. Urheillessa tulee miltei aina ymmärretyksi, vaikka yhteistä kieltä ei olisikaan. Myös yhdistystoiminnassa verkostoituminen ja aluepiirissä toimiminen voi tukea kotoutumista.

10.3 ”Hakemus, hakemus, hakemus – ei, ei ei” – Kuurojen maahanmuuttajien kokema syrjintä

Monet kuurot maahanmuuttajat joutuvat kokemaan jonkinasteista syrjintää. Tämä kävi ilmi myös haastattelustani. Vain kaksi vastannutta kahdeksasta ei osannut sanoa joutuneensa varsinaisen syrjinnän uhriksi. Syrjintää koettiin pääosin kuulevien taholta. Esimerkkeinä mainittiin muun muassa työnhakutilanteissa tapahtuva syrjintä, asiakaspalvelutilanteissa tapahtuva syrjintä sekä se, että kuuro jätetään helposti koulussa välitunneilla muun ryhmän ulkopuolelle. Viittomakielentulkki ei ole välitunneilla kuuron mukana ja tämän koettiin vaikeuttavan ryhmäytymistä koulussa. Haastateltava pohti, voisiko tätä tulkkiasiaa kehittää siten, että oppitunneilla olisi vain yksi tulkki nykyisen kahden sijaan ja tämä toinen tulkki olisi välitunneilla tulkkamassa. Eräs vastaaja kertoi, kuinka häneltä on evätty suomalaisen viittomakielen kotiopetus sillä perusteella, että hän osaa suomenruotsalaista viittomakieltä ja hän käyttää puolisonsa kanssa ASL- viittomakieltä (American Sign Language). Kuitenkin viranomaiset hyväksyvät sen, että hänelle tulee suomalaisella viittomakielellä tulkaava tulkki.

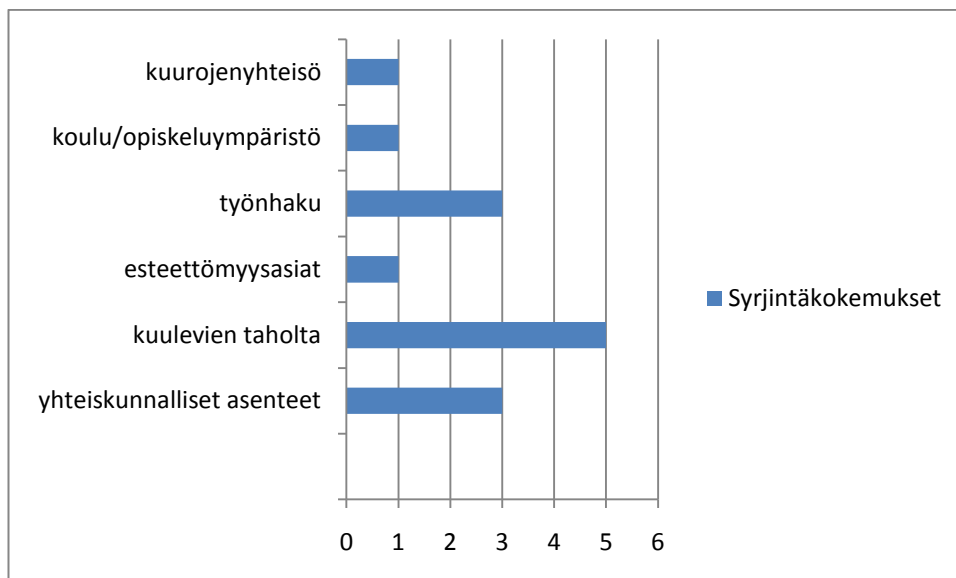
” Minä olen työtön. Jo pitkä aika. Vuosi ja puoli. Niin. Monta, monta kertaa olen lähettänyt ja lähettänyt hakemuksia, ei, ei ei. --. Minä vain haluan töihin. Haluan tehdä rauhassa töitä eläkeikään asti. Mutta minä en ymmärrä miksi he eivät ota minua. Minä en ymmärrä. Tämä on tärkeää. Puuttuu se työelämä. Minä haluan. Kaikki menee hyvin ja kaikki on kunnossa, ei stressiä, mutta tarvitsen työelämää.”

Erään vastanneen mukaan kuurojen piirissä esiintyy myös sisäryhmäsyrjintää. Syrjintään on helpompaa suhtautua kun on jossain porukassa, yksin se ahdistaa enemmän, vastannut sanoi. Hän reagoi syrjintään välttelemällä kyseisten

henkilöiden seuraa. Sisäryhmäsyрjintä on usein sitä yleisempää mitä erilaisemmasta kulttuurista ja maasta henkilö tulee. Esimerkiksi ulkoisesti silmiinpistävät eroavaisuudet saattavat lisätä syрjintää. Toisen haastatellun vastauksesta voidaan nähdä myös kuurojenyhteisössä pyörivä, yleinen kysymys siitä, koska maahanmuuttajasta tulee suomalainen; koska hän lakkaa olemasta maahanmuuttaja?

”Täällä Suomessa vain vähän tukea. Jos menen kuurojen yhdistyksellä käymään, mitä kuuluu? Oletko tyytyväinen Suomessa? Minä olen ollut jo 16 vuotta Suomessa! Aina sama, sama, sama kysymys!”

Syrjintään ja esteettömyyteen liittyvinä asioina haastateltavat nostivat esille myös puutteelliset televisio-ohjelmien tekstitykset ja sen, että harvat suomalaiset sivut on saatavilla myös englannin kielellä. Kuitenkin eräs vastannut kehui, että jo lyhyen Suomessa oloaikansa (vajaa 2 vuotta) aikana hän on huomannut Suomen kehittyneen englanninkielisten palveluiden tarjoajana. Eriarvoisuutta lisäävänä koettiin myös se, että vain hyvin harvassa paikassa asiakaspalvelua voi saada viittomakielellä. Omassa kotimaassa se saattoi olla jopa tavallista. Suomessa yrityksen perustanut henkilö kertoi kuinka yrityksen perustamiseen ja pyörittämiseen liittyvissä asioissa on joutunut myös törmäämään ennakkoluuloihin niin asiakas- kuin virkailijatasollakin. Kuurojen työasiamiehestä on ollut näissä tilanteissa apua. Oheinen kuvio tarkentaa syрjintäkokemusten jakautumista.

Kuvio 3. Kuurojen maahanmuuttajien syrjintäkokemukset.

”Syrjintää, rasismia, kyllä. Olen ajatellut kolmea maata. Kanadassa on paljon maahanmuuttajia. Ne ovat vanhoja asioita. Mielestäni Suomen pitäisi ymmärtää hyvin, että syrjintä on lapsellinen asia, maailma on muuttunut. Esimerkiksi nyt Suomessa on viisi miljoonaa asukasta, 1200 suomalaista asuu Iranissa ja samalla tavalla Iranissa on 100 miljoonaa asukasta ja noin 4600 asuu Suomessa. Pitäisi katsoa ja verrata. Toisessa on enemmän talouden takia. En minä voi sanoa nyt kaikki suomalaiset pois Iranista.—Suomalaiset ajattelevat täällä on sosiaaliturva, me olemme työttömiä ja otamme sen rahan. Se on väärin. Ehkä he ovat itse työttömiä ja ymmärtävät väärin. No minä annan olla. Ehkä myöhemmin heidän mielensä avartuu. ”

”Kun etsin työtä ja menemme tulkin kanssa, niin he katsovat ´jaa-a olet kuuro´. Sen lisäksi olen vielä EU:n ulkopuolelta, niin se on kaksin verroin hankalampaa. Kun tulee EU:n alueelta, niin on helpompaa. Minulla on kaksi todistusta, aivan yliopistotasolta, mutta en ole EU:n alueelta. ”

10.4 Viranomaiset, asenne ja tietoisuus

Viranomaisten asenteen kuuroihin ja erityisesti kuuroihin maahanmuuttajiin vastaajat kokivat miltei poikkeuksetta olevan kunnossa. Ääripäitä kuitenkin

löytyi. Eräs vastanneista totesi asioivansa viranomaisissa ainoastaan lyhyiden asioiden tiimoilta mikäli välttämätöntä. Pidempien asioiden kanssa hän sanoi menevänsä kuurojen kuntoutussihteerin pakeille. Tämä vastaaja ei käytä tulkkipalveluita viranomaisissa asioidessaan, vaan hoitaa asiat itse.

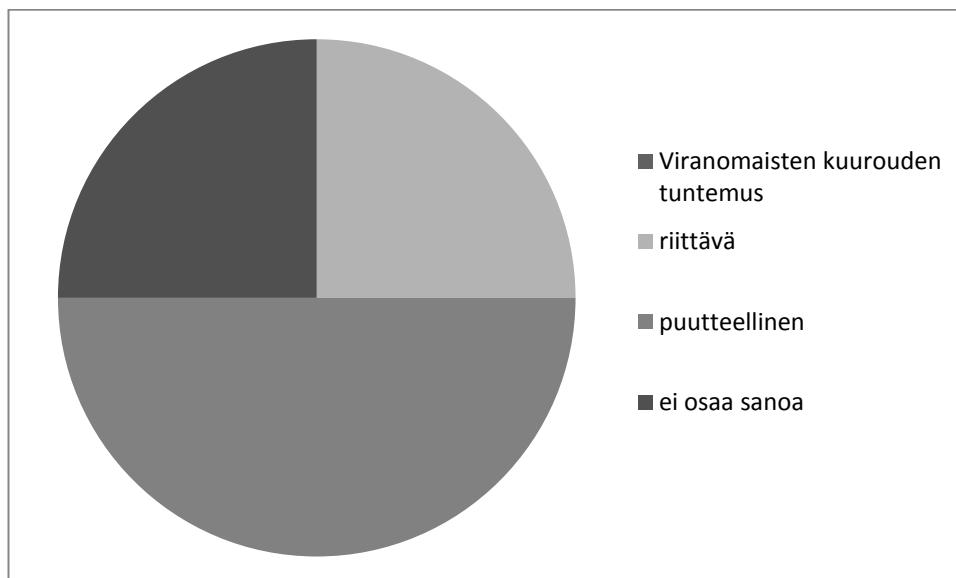
Pakolaisena Suomeen tullut vastaaja totesi viranomaisten asenteen olevan hyvä ja piti positiivisena sitä, että he ovat ajan hermoilla. Vastakohtaisesti kolme vastannutta sanoi viranomaisten olevan usein varuillaan kuuron asiakkaan tullessa asioimaan. He saattavat vaikuttaa myös ärtyneiltä siitä, että aikaa niin sanotusti tuhraantuu, kun välissä on joko kirjoittamista tai tulkki. He eivät aina tiedä tai ymmärrä sitä, että henkilö on kuuro ja saattavat monta kertaa yrittää puhua kuurolle asiakkaalle.

”Joskus sanon, että olen kuuro ja voimmeko kirjoittaa tai pyydän virkailijaa puhumaan selkeästi. Sitten hän vaan alkaa puhua ja yritän elekielellä näyttää hänelle, että kynä ja paperia. Mutta hän vaan katsoo oudoksuen, eikä ymmärrä. Joskus on näin. Riippuu virkailijasta. Joskus sujuu hyvin, joskus ei ymmärrä. Vaikka kuinka yritän näyttää, että paperia, kynä. Sitten aina pikkuhiljaa.”

Toisaalta viranomaiset koettiin avuliaksi, mutta kielimuurin todettiin olevan kommunikoinnin ja asioinnin vaikeuttajana. Eräälle pohjoisen läänin alueelle muuttanut haastateltu arvioi olleensa ensimmäinen kuuro asiakas, jonka kyseisen seudun viranomaiset ovat kohdanneet. Tästä huolimatta heidän asenteensa on ollut hyvä, ja hän kokee saaneensa tarvitsemaansa tukea.

Viranomaisten tietoisuus kuuroudesta ja viittomakielestä. Puolet haastatelluista koki, ettei viranomaisilla ole tarpeeksi tietoa kuuroudesta. Esimerkiksi viittomakielentulkin rooli pelkästään kielen välittäjänä sekä tieto erilaisista kommunikointikeinoista kuuron asiakkaan kanssa eivät ole monenkaan viranomaisen tiedossa. Erityisesti viittomakielentulkin ja viittomakielenuhjaajan tehtävät sekoitetaan helposti. Moni ajattelee edelleen, että ne ovat sama asia, mutta tulkki ei voi opastaa tai auttaa asiakasta. Tulkki välittää ainoastaan kuulemansa tiedon. Kuitenkin kuuroudesta tiedottamisen koetaan olevan vaikeaa

myös sen vuoksi, että työntekijöillä on suhteellisen suuri vaihtuvuus. Kuvio 4 täsmentää haastateltujen jakaantumista sen mukaan, kuinka he kokivat viranomaisten tuntevan kuuroutta ja viittomakieltä.

Kuvio 4. Vastaajien näkemykset viranomaisten kuurouden tuntemuksesta.

Eräs vastannut sanoi, ettei viranomaisten kanssa asiointi ole aina helppoa. Esimerkiksi Kelan virkailija oli evännyt häneltä vammaistuen. Vastanneen piti itse alkaa selvittää asiaa ja tietoa. Etsittyään hän huomasi olevansa oikeutettu vammaisetuuksiin. Vasta tämän jälkeen vammaistuki myönnettiin hänelle. Kyseinen henkilö on kotoisin toisesta Pohjoismaasta.

”No aluksi kun muutin Suomeen, niin kysyin tädiltäni onko täällä kuuroja? Ei ole, hän sanoi. Minä ajattelin.. Tiedän, että eri puolilla maailmassa on. Ajattelin OK.. Soittelin ja myös Kelasta kysyin kuurojen kokoontumisista, ei ole siellä sanottiin. Ajattelin OK.. Ja aloin itse tutkia. Sitten Internetistä löysin Kuurojen Liiton, kuurojen yhdistysten kotisivuja ja WFD:n sivut (World Federation of the Deaf).

10.5 Tulkkipalvelu

Muutamia poikkeustilanteita lukuun ottamatta kaikki vastanneet kommentoivat tulkkipalvelun toimineen heidän omalla kohdallaan hyvin. Haastattelussa esiinnousseita tulkkauksen laatua heikentäneitä poikkeustilanteita olivat vaihtolovelvollisuuteen liittyvät ongelmat, uusien tulkkien kanssa tapahtuvat väärinkäsitystilanteet sekä uudet viittomat. Kun tulee uusia sanoja, joille ei ole vielä uutta viittomamerkkiä, tulkki viitto useimmiten sanan nopeasti sormiaakkosilla suomenkielellä sen sijaan, että esimerkiksi eleillä ilmaisisi uuden sanan merkitystä. Kuitenkin yleisesti vastanneet totesivat tulkkipalvelun olevan ”aivan huikea asia” ja että aina tulkkia tarvitessaan ovat sen myös saaneet. Suurin osa tulkeista on todella hyviä työssään, eräs vastannut totesi.

Positiivisena mainittiin tulkkipalvelun maksuttomuus; monissa maissa kuurojen asiakkaan pitää itse kustantaa viittomakielentulkki. Kuitenkaan viittomakielentulkkipalvelu ei ilmeisesti ole Suomessakaan toteutunut maksuttomana tähän mennessä kaikille maahan muuttaneille. Ilman kuntapaikkaa olevat henkilöt eli toisin sanoen turvapaikanhakijat ja joissain tapauksissa myös ulkomaalaiset opiskelijat saattavat jäädä ilman viittomakielentulkkipalveluja. Kuurojen Liitto edellyttääkin lausunnossaan (2010) sisäasiainministeriölle, että kotoutumislain uudistuksessa tulisi huomioida kuuroille maahanmuuttajille taattavat maksuttomat viittomakielentulkkipalvelut ja tarpeellisessa laajuudessa myös muilla viittomakielillä. Yhtenä ongelmana haastatteluissani nousi esille tiedon puute tulkkipalveluista; useampi vastaaja oli vasta jonkin aikaa maassa oltuaan saanut kuulla, että Suomessa on viittomakielentulkkipalvelu.

10.6 Informaatio

Tietoa kuurojen toiminnasta Suomessa ja erilaisista tapahtumista pitää yleensä etsiä itse. Myös ystävien kautta, kuurojen kansanopistosta, yhdistykseltä sekä kuurojen videotiedotteen kautta voi saada tietoa. Kuurojen yhdistyksellä erilaisista ohjelmista ilmoitetaan ilmoitustaululla ja usein niistä tiedottaa myös yhdistyksen puheenjohtaja tai vastaava. Eräs haastateltu totesi, että Kuurojen kansanopistolla on ”niin hyvä tiedotus, ettei hän tiedä mistä hän osaisi tietoa hakea, kun

kansanopistossa opiskelun lopettaa.” Omalla aktiivisuudella koettiin olevan suuri merkitys erityisesti sen vuoksi, että asioita ja säädöksiä päivitetään jatkuvasti, ja tästä johtuen esimerkiksi vertaisryhmän tieto voi olla jo vanhentunutta.

10.7 Arki

Vastanneet elävät erilaisissa elämänvaiheissa. Minkäänlaista katsausta esimerkiksi työllistymiseen ei näin ollen pystytä tekemään. Sen tekemiseen tarvittaisiin muutoinkin laajempaa otosta tutkittavasta ryhmästä. Tässä kuitenkin haastatteluun vastanneiden kirjoja: kaksi työttömänä, yksi kurssilla, yksi vastikään irtisanottuna, yksi äitiyslomalla, yksi perustanut oman yrityksen ja kaksi kansanopistossa. Suomessa yrityksen perustaneella ei ole oman yrityksen myötä samalla tavalla aikaa osallistua kuurojen toimintaan. Toinen työttömistä on vastavalmistunut, eikä ole sen vuoksi vielä työnhakuun varsinaisesti syventynyt. Hän myös haluaisi jatkaa suomenkielen opiskelua III-tason kurssilla. Vastikään irtisanottu elää karkotusuhan alla, koska on tullut Suomeen Suomessa asuvan kumppanin perässä Euroopan ulkopuolelta. Hänen oleskelulupansa perustui työntekoon. Hän oli saanut töitä järjestöltä, mutta tämänhetkisen taloudellisen tilanteen vuoksi hänet jouduttiin keväällä irtisanomaan. Mikäli hän ei saa työpaikkaa eikä työlupaa määräaikaan mennessä, hän joutuu palaamaan kotimaahansa.

Kaksi haastateltua haluaisi vielä opiskella lisää suomen kieltä. Heistä toinen oli jo suorittanut kuurojen kansanopiston maahanmuuttajakoulutuksen. Kuurojen kansanopistossa on tarjolla myös jatko-opintoihin suuntaava linja viittomakielisille, mutta muutoin kysymykseen tulevat yleiset maahanmuuttajille suunnatut suomen kielen tasokurssit.

10.8 Lupa-asiat ja etuisuudet

Vastanneet kokivat lupa-asioiden järjestyneen pääasiassa hyvin. Muutama vastannut piti käsittelyaikoja liian pitkinä. Euroopan ulkopuolelta tullut henkilö kertoo oleskelulupansa käsittelyssä menneen noin neljä kuukautta. Käsittelyajat ovat hänen mukaansa venyneet; aikaisemmin käsittely vei kaksi kuukautta. Vastannut arvelee tämän johtuvan maahanmuuttajien kasvavasta määrästä

Suomessa sekä hänen statuksestaan. Hän arvioi omien papereidensa olevan pinon alimmaisena, ”koska ei ole EU:n alueelta tulossa, ei ole naimisissa suomalaisen kanssa, eikä hän ole saamassa lapsia suomalaisen kanssa”. Pohjoismaasta Suomeen muuttanut oli tyytyväinen nopeaan käsittelyprosessiin ja yhteispohjoismaiseen sopimukseen.

Kuuroille maahanmuuttajille myönnettäviin etuisuuksiin olivat kaikki vastanneet tyytyväisiä. Ne koettiin riittäviksi. Haastattelemistani henkilöistä puolella oli Suomen kansalaisuus. Kansalaisuuden saaminen koettiin hyvin vapauttavana tekijänä ja pitkään odotettuna asiana.

11 TUTKIMUKSEN TULOKSET–ASIAKASTYÖTÄ TEKEVÄT

Halusin tutkimuksessani tuoda esille myös asiakastyötä tekevien näkemyksiä kuurojen maahanmuuttajien kanssa tehtävästä työstä. Kuurojen liiton kuntoutussihteereiden ja kuurojen kansanopiston yhdistetty vastausprosentti oli 33 %. Valitettavasti viranomaistahon vastausmäärä jäi vähäiseksi mistä johtuen näitä vastauksia tulee tarkastella yksittäistapauksina.

11.1 Kuuro maahanmuuttaja Kuurojen liiton kuntoutussihteerin asiakkaana ja kuurojen kansanopistossa

Kuurojen liiton kuntoutussihteereille suunnatusta kyselystä käy ilmi kuurojen maahanmuuttajien keskittyminen Etelä-Suomen kaupunkeihin. Kantahämeen ja Uudenmaan suomenkielisten kehyskuntien kuurojen kuntoutussihteerillä on viime vuosina ollut noin 10–15 kuuroa maahanmuuttajaa asiakkaana. Kuitenkin heistä noin kolmella oli jo Suomen kansalaisuus ja he olivat asuneet Suomessa jo pidemmän aikaa. Satakunnan alueella kuuroja maahanmuuttajia oli arvion mukaan kahdeksan. Heistä kaikki eivät käytä liiton tarjoamia palveluja.

Kuurojen kansanopistossa Helsingin Haagassa on 17 kuuroa maahanmuuttajaa opiskelijana. Heidän kohdallaan maahantulon syyt liittyvät useimmiten avioliittoon tai pakolaisuuteen. Kuurot maahanmuuttajat ohjautuvat kansanopistoon monen eri tahon kautta: kaupunkien/ kuntien maahanmuuttajapalveluiden kautta, vammaispalvelun kautta, kuntoutussihteereiden kautta tai joissakin tapauksissa myös entisten kansanopiston opiskelijoiden kautta. Opiskelijat tulevat kouluun samanaikaisesti. Ensimmäisten opiskeluvuikkojen aikana kansanopistossa tarkkaillaan opiskelijoiden kieli- ja opiskeluvälmiuksia. Tämän perusteella tehdään päätökset siitä, tarvitseeko opiskelija erityistukea kuten pienryhmäopetusta tai henkilökohtaista avustajaa.

11.1.1 Kuntoutussihteerin asiakkuus

Kuurot maahanmuuttajat kääntyvät tavallisesti kuntoutussihteerin puoleen, kun heillä on jokin ongelma, johon he toivovat saavansa kuntoutussihteeriltä apua.

Kuurot maahanmuuttajat löytävät kuntoutussihteerien palvelut pääasiassa kuurojenyhteisön eli muiden kuurojen kautta. Alkukartoitus ei juuri poikkea suomalaisten asiakkaiden palvelutarpeen kartoituksesta. Suomalaisen sosiaaliturvan rakennetta ja palveluja saatetaan käsitellä tavallista enemmän. Alkukartoituksen jälkeen kuntoutussihteeri kartoittaa mahdollista yhteistyön tarvetta. Yleisimpiä yhteistyötahoja ovat Kela, työvoimatoimisto, keskussairaala, poliisi, kotoutumiskoulutus, viittomakielen kotiopetus ja kuntien/ kaupunkien sosiaalitoimi. Vastikään maahan muuttanutta kuuroa autetaan oleskelulupa- ja rekisteröitymisasioissa. Kun nämä asiat ovat kunnossa, asiakas voi tarvita apua lääkärintodistusasioissa. Kuuro tarvitsee lääkärintodistusta apuvälineiden ja tulkkipalveluiden saamista varten. Muu avuntarve kuuron maahanmuuttajien kohdalla on liittynyt muun muassa opiskelijoiden kuntoutusraha-asioihin, työpaikan käytäntöihin ja opiskelemaan hakemiseen.

11.1.2 Yhteistyö maahanmuuttajapalveluiden ja vastaanottokeskusten kanssa

Eräs kuntoutussihteereistä vastasi, ettei yhteistyötä vastaanottokeskuksen kanssa ole, eikä sieltä ole koskaan otettu häneen yhteyttä. Maahanmuuttajapalveluiden kanssa yhteistyö on konsultointiluonteista, ja silloin yhteydenotto tapahtuu liiton työntekijän taholta. Alueet, jotka ovat olleet yhteistyössä vastaanottokeskusten kanssa, ovat pitäneet yhteistyötä hyvin toimivana. Erään kuntoutussihteerin mukaan viranomaiset huolehtivat kuurojen pakolaisten asioista hyvin, puutteellisesta yhteistyöstä huolimatta. Kaikki vastanneet eivät ole kokeneet yhteydenpitoa viranomaisiin tarpeellisena maahan muuttaneiden statuksen vuoksi (kyseisellä alueella oli joko vähän tai ei ollenkaan pakolaisia tai turvapaikanhakijoita). Juuri pakolaiset koettiin ryhmäksi, joka tarvitsee enemmän tukea kotoutumiseensa. Työssä vasta vähän aikaa ollut toteaa, ettei hänellä ole vielä varsinaista yhteistyökokemusta tällä saralla, mutta hän on kuullut, ettei maahanmuuttajapalveluissa aina ymmärretä kuuron maahanmuuttajan tarpeita. Joissain tapauksissa perheet ovat vakuutelleet hoitavansa asiat, mutta kuuro on kuitenkin jäänyt kotiin.

11.1.3 Työn kehittämistarpeet

Kehittämistarpeena eräs vastanneista kuntoutussihteereistä totesi, että kuuleville turvapaikanhakijoille ulkomaalaisvirasto tavallisesti kustantaa tulkin, mutta kuitenkin kuuroille turvapaikkaa hakeville ei kustanneta viittomakielentulkkia. Pääkaupunkiseudun ulkopuolelta oleva kuntoutussihteeri mainitsi kuuroille maahanmuuttajille suunnatun oman kotouttamiskoulutuksen tarpeesta. Perusteena hän mainitsi sen, että kuuron maahanmuuttajan on vaikeaa saada tarvitsemaansa tietoa kuuleville tarkoitettulla kurssilla, vaikka viittomakielentulkki olisikin mukana. Ennen suomen kielen opettamista pitäisi olla riittävän vahva suomalaisen viittomakielen taito pohjalla, jonka päälle suomen kielen taitoa kartuttaa. Ongelmana on myös, kuinka asiakas hyötyy suomalaisen viittomakielen tulkista asiakkaan suomalaisen viittomakielen taidon ollessa heikko. Kuurojen kansanopistosta nostettiin esille ajatus kuurojen maahanmuuttajien omasta työntekijästä. Toistaiseksi kuurojen maahanmuuttajien asiat ovat hajallaan eri virastojen, kuntoutussihteerien, työasiamiesten ja kuurojen kansanopiston kesken.

11.1.4 Yhteiskunnan tukiverkkojen väliinpuotoajia

Mahdolliseksi väliinpuotoajaksi liiton työntekijät nimesivät henkilön, joka ei ole riittävästi oppinut suomalaista viittomakieltä tai jolla on muutoin alhainen viittomakielentaito. Myös henkilöt, jotka ovat olleet esimerkiksi sukulaisten tai muiden läheisten holhottavana, eivätkä ole siten oppineet suoriutumaan itsenäisesti arjesta, ovat vaarassa syrjäytyä. Samoin henkilöt, jotka ovat muuttaneet Suomeen puolison perässä ja suhde kariutuu, voivat kokea jäävänsä ulkopuolisiksi. Osa kuuroista maahanmuuttajista kokee olevansa väliinpuotoaja työttömyyden vuoksi. Kuurojen maahanmuuttajien työllisyystilanne on heikko.

11.2 Kuuro maahanmuuttaja maahanmuuttajapalveluiden tai vastaanottokeskuksen asiakkaana

Varsinaista kotouttamistyötä ei turvapaikanhakijoiden osalta tehdä, vaan kotouttamistyö alkaa vasta sen jälkeen, kun henkilön oikeus jäädä Suomeen on selvinnyt. Kuitenkin turvapaikkahakemusten käsittelyajat venyvät, ja tämän vuoksi kotouttaminen joudutaan usein aloittamaan jo vastaanottokeskusvaiheessa.

11.2.1 Yhteistyö kolmannen sektorin kanssa

Erään kaupungin maahanmuuttajapalveluista kommentoidaan, ettei yhteistyötä kuuron maahanmuuttajan kanssa työskentelevien järjestöjen kanssa ole löytynyt, eikä esimerkiksi yhteistyötä Kuurojen liiton kanssa ole lainkaan. Ilmeisesti tästä johtuu myös se, ettei liiton työntekijöitä ole otettu mukaan kotoutumissuunnitelman laatimiseen. Yhteistyöongelmat voivat olla seurausta osin siitä, ettei kyseisellä seudulla tällä hetkellä ole liiton palveluksessa olevaa kuntoutussihteerä. Alueella on kuitenkin Kuurojen liiton järjestöohjaaja ja Kuurojen liiton työasiamies, joka tosin on usealle seudulle yhteinen. Eräästä vastaanottokeskuksesta kommentoidaan yhteistyön Kuurojen liiton kanssa sujuneen kohtalaisesti.

11.2.2 Kuuron maahanmuuttajan kotoutumisen tukeminen kaupungeittain

Hämeenlinnan maahanmuuttajapalveluissa pidetään ensisijaisena asiana kuuron asiakkaan viittomakielen taitojen selvittämistä. Mikäli henkilöllä ei ole viittomakielentaitoa, selvitetäisiin tämän mahdollisuudet sen opiskeluun. Kuuro maahanmuuttaja pyrittäisiin ohjamaan mahdollisimman aikaisin kuurojenyhteisön piiriin ja liiton palveluiden piiriin. Mikäli alueelle muuttavan asiakkaan tiedetään olevan kuuro jo ennen tämän saapumista (mahdollista esimerkiksi kiintiöpakolaisten kohdalla), liittoon pyritään olemaan yhteyksissä jo silloin suunniteltaessa mahdollisia tukitoimia. Mahdollisuuksien mukaan kotoutumissuunnitelman laatimiseen otetaan mukaan myös järjestön työntekijöitä. Mahdollisia kuuroja asiakkaita ohjataan hakemaan ensisijaisesti tulkkipalveluja, sopeutumisvalmennusta ja tälle kuuluvia taloudellisia etuisuuksia.

Jyväskylän maahanmuuttajapalveluista todetaan kuuron maahanmuuttajan polun poikkeavan paljon toisten maahanmuuttajien kotoutumisesta. Kotoutumisen suunnittelussa pitää huomioida kielen oppimiskysymykset, yhteistyö kaupungin/kunnan vammaispalvelun kanssa, monen kielen kautta tulkkaukset (asiakkaalle kirjoitettuna ja perheenjäsenille puhuttuna) sekä koko perheelle järjestettävä viittomien opetus. Työ on vaativampaa ja vie enemmän aikaa; myös aktiivisia yhteistyökumppaneita tarvitaan. Jyväskylän maahanmuuttajapalvelut on

järjestänyt kuuroille asiakkailleen kuntoutusohjausta, viittomakielen opetusta sekä suomen kielen opetusta räätälöidysti (työvoimahallinnon projekti). Asiakkaat ovat olleet erityisen kiinnostuneita juuri viittomakielen opetuksesta ja he ovat oppineet sen hyvin. Kuntoutusohjauksena maahanmuuttajapalvelut on järjestänyt liikkumisen harjoittelua, uinnin opetusta, kuntoilua sekä erilaisia arjenhallinnan taitoja kuten pankissa ja kirjastossa asiointia. Yksittäisen asiakkaan kotoutumista Suomeen pyritään tukemaan järjestämällä paljon verkostopalavereja ja yhteisiä kotikäyntejä. Maahanmuuttajalle laaditaan räätälöity kotoutumissuunnitelma.

Yksittäisen asiakkaan kotoutumista pyritään edistämään moniammatillisena tiiminä tehtävällä alkukartoituksella sekä yhteistyöllä TE-keskuksen kanssa tai mahdollisilla rinnasteisilla toimenpiteillä. Kotoutumisprosessin nousut ja laskut otetaan työssä huomioon siten, että asiakas tapaa pakolaisohjaajaa hyvin intensiivisesti kotoutumisprosessin alkuvaiheessa ja sosiaalityöntekijää kerran kuukaudessa. Tämän lisäksi moniammatillinen tiimi seuraa asiakaspalavereissa jokaisen asiakkaan tilannetta kolmen vuoden ajan ja ennen kolmen vuoden kotoutumisajan päättymistä asiakkuuden siirtymisestä joko lastensuojeluun tai aikuissosiaalityöhön huolehditaan.

Kemin vastaanottokeskuksessa on viittomakielentaitoinen apulaisjohtaja, jolla on pitkä kokemus työstä Kuurojen liitossa ja kuurojentyöstä Afrikassa. Mikäli kuurolla turvapaikanhakijalla olisi heikot viittomakielentaidot, keskuksessa otettaisiin yhteyttä paikallisiin kuuroihin ja tarvittaessa alueen kuntoutussihteeriin. Kotoutumisprosessin ei arvella poikkeavan toisten turvapaikanhakijoiden vastaavasta prosessista. Kuitenkin tärkeäksi koetaan se, että kuuro turvapaikanhakija tutustuisi alueen kuuroihin ja kuurojen yhteisöön, jotta kotoutumisella olisi mahdollisimman vahva pohja. Yksittäisen asukkaan kotoutumista pyritään edistämään opettamalla vastaanottokeskuksessa suomenkieltä ja kulttuuria. Myös vapaaehtoistoiminnalla ja yhteistyöllä alueella toimivien järjestöjen kanssa pyritään mahdollisimman hyvään kotouttamiseen.

Joutsenon vastaanottokeskuksessa varsinaista kotouttamistyötä ei aloiteta vielä siinä vaiheessa, kun henkilö on vielä turvapaikanhakija, eikä päätöstä hänen Suomeen jäämisestään ole tehty. Asiakkaalla on kuitenkin oikeus välttämättömään

ensiapuluonteiseen hoitoon ja huolenpitoon. Työskentely ei eroa vastaavassa tilanteessa olevien kuulevien kanssa työskentelystä. Vastaanottokeskuksessa on korva-, nenä- ja kurkkutautien erikoislääkäri omana lääkärinä, ja tästä johtuen asiakkailta on mahdollisuus välittömiin erikoislääkärin palveluihin. Tarvittaessa turvapaikanhakija voi saada lähetteen erikoissairaanhoidon ja esimerkiksi laitearvioon. Asiakkaalle pyritään hankkimaan tulkki tarvittaessa ja mikäli oikea tulkki löytyy. Kuuro maahanmuuttaja ohjataan hänelle suunnattujen kolmannen sektorin palveluiden piiriin viimeistään siinä vaiheessa, kun hakija on saanut myönteisen turvapaikkapäätöksen tai tämän uusi kotikunta on selvillä.

Joutsenon vastaanottokeskuksesta on kahden viimeisen vuoden aikana tullut aiempaa selkeämmin transit- eli läpikulkukeskus. Tarkoituksena on, että turvapaikanhakijat olisivat Joutsenossa vain sen aikaa, kunnes heille on tehty turvapaikkapuhuttelu Lappeenrannan maahanmuuttovirastossa. Tämän jälkeen turvapaikanhakijat muuttaisivat pienempiin vastaanottokeskuksiin. (Uutisvuoksi 15.11.2008.) Tällä luonnollisesti on vaikutuksia vastaanottokeskuksessa järjestettävien kotouttamistointen laajuuteen.

12 KOTOUTUMISEN KULKU KUVANNETTUNA

Haastattelussani kyselin vastaajilta heidän kotoutumisensa etenemistä Pauliina Memnin ja Päivi Murasen (Vantaan Laurea ammattikorkeakoulun Porvoon yksiköstä) opinnäytteessään kehittämän kotoutumisen mallien avulla. Heidän kehittämänsä kotoutumisen kulun vaihtoehdot ovat muotoutuneet Suomen Punaisen Ristin kotoutumiskäyrän kautta. Koin heidän kehittämänsä vaihtoehdot maahanmuuttajaystävällisemmiksi kuin SPR:n kotoutumiskäyrän tai vaihtoehdon, jossa he olisivat itse piirtäneet kotoutumisen etenemistä itse ilman minkäänlaista esimerkkivaihtoehtoa. Valmiiden vaihtoehtojen käyttö helpottaa vastausten vertailua, ja koska yksi maahanmuuttajahaastattelu jouduttiin tekemään sähköisesti, oli se myös käytännössä ainoa toimiva vaihtoehto.

Kulttuurierot tulevat yllätyksenä monelle Suomeen muuttavalle. Miltei kaikki haastatellut kertoivat, kuinka omassa kotimaassa ihmiset ovat paljon avoimempia ja seurallisempia. Suomalainen kertoo asioitaan vain läheisimmille ystävilleen.

”Hmm.. Kolme vuotta oli vaikeaa. Paljon itkin ja.. Halusin kyllä takaisin kotiin. Vähän stressi. - - Stressi ja kuinka elämä jatkuu. Vain lasten kanssa. Ja itkin.”

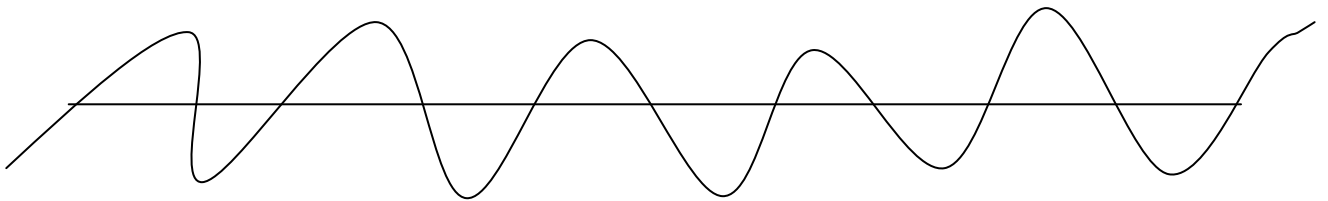
Haastattelemiä henkilöitä olivat kukin tulleet eri maahantuloperusteina Suomeen, ja tämän vuoksi kunkin kotoutumiskäyrä näyttää erilaiselta. Kotoutumiskäyrässä yksi maahanmuuttajan elämässä ei ole juuri tapahtunut suuria mullistuksia Suomeen muuton jälkeen: elämä on soljunut uudessa maassa tasaisesti. Kolme haastateltua valitsi käyrän yksi kuvaamaan omaa kotoutumistaan. Kaikki kuitenkin halusivat täsmentää, ettei se kuitenkaan täysin vastaa heidän kotoutumistaan. Eräs sanoi kotoutumistaan kuvaavan parhaiten vaihtoehdon, joka olisi yhdistelmä käyrästä yksi ja kaksi. Alussa kaikki tuntui ihanalta ja mukavalta, mutta sen jälkeen tuli pieniä vastoinkäymisiä. Elämä ei ole ollut niin tasaista kuin käyrässä yksi, mutta ei niin vaihtelevaakaan kuin käyrässä kaksi. Kaksi vastannutta sen sijaan sanoi kotoutumistaan kuvaavan parhaiten samanlainen tasainen elämänkulku kuin käyrässä yksi, mutta sillä poikkeuksella, että lopussa tuo käyrä kohoaa ylöspäin. Heistä toisen elämänlaatua paransivat oleskelulupa

A:n saaminen ja sitä kautta tullut oikeus suomalaiseseen sosiaaliturvaan ja -palveluihin. Kaikki käyrän yksi valinheet ovat tulleet Suomeen vapaaehtoisesti perhesiteiden perusteella.

Kotoutumiskäyrä 1.

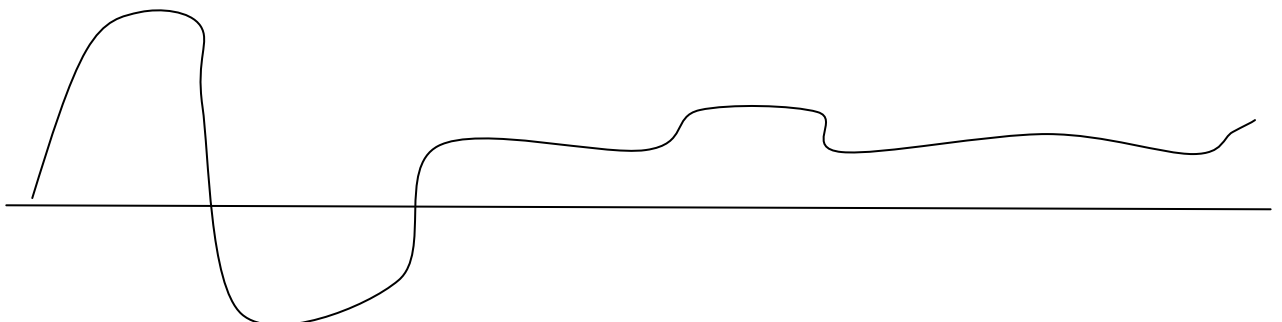
Käyrässä kaksi elämä ja sopeutuminen ovat olleet yhtä vuoristorataa; kun asiat ovat alkaneet mennä hyvin, on jo pian tullut uutta vastamäkeä. Tähän kuvaan kotoutumisen kulusta samaistui ainoastaan yksi vastanneista. Hän tuli Suomeen pakolaisena.

Kotoutumiskäyrä 2.

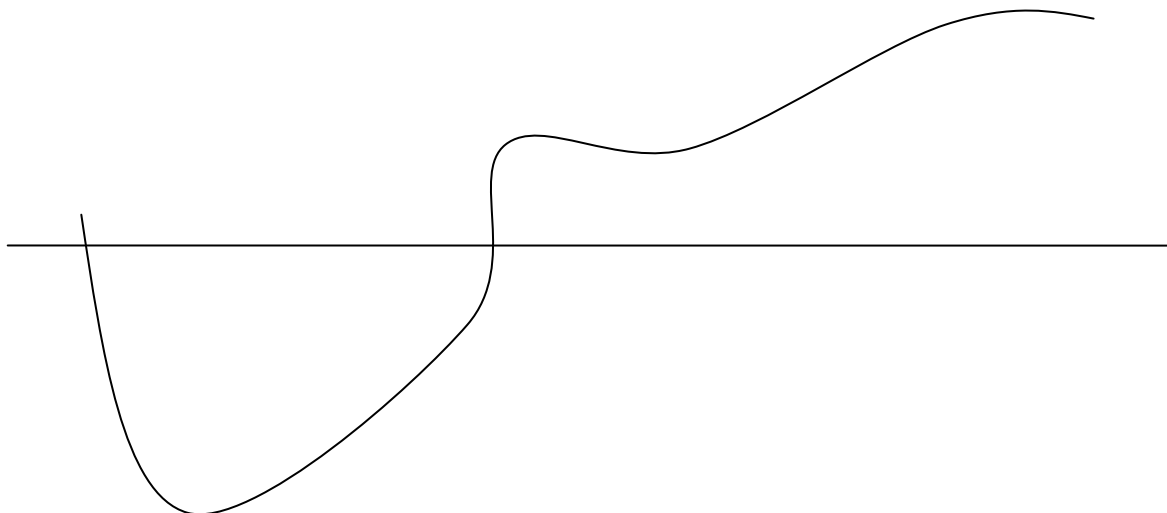
Käyrässä kolme muuttaja elää Suomeen muutettuaan niin sanottua kuherruskuukausivaihetta. Tämä kuva vastaa kenties yleisimmin kotoutumisen etenemisestä piirtyvää kuvausta. Kuherruskuukausivaihe vaihtuu vähitellen kulttuurishokin kautta uuteen maahan sopeutumiseen. Kotoutumiskäyrän kolme valitsi ainoastaan yksi vastaajista. ” *Kun muutin aluksi olin kiinnostunut kaikesta ja kaikki oli uutta, mutta taisi siinä sitten sellaista alamäkeä tulla..*”

Kotoutumiskäyrä 3.

Yleisesti ajatellaan, että käyrä numero neljä kuvaisi tyypillisesti pakolaisen tai turvapaikanhakijan kotoutumista; kotimaasta lähtö ei tapahtunut vapaaehtoisesti, mieltä painaa huoli ja uusi maa on kovin erilainen. Käyrässä neljä henkilö kokee Suomeen muuton aikana ja välittömästi sen jälkeen raskaita vastoinkäymisiä ja käyrä on voimakkaasti laskusuuntainen, mutta sopeutumisen edetessä käyrä on kohoava. Kolme haastateltua valitsi kotoutumiskäyrän neljä kuvaamaan omaa kotoutumistaan. Kuvan valinneet tulivat kukin eri perustein Suomeen. Moni vastannut sanoi alkuvaikeuksiin vaikuttaneen erilaiset kommunikointiin liittyneet vaikeudet niin kuulevien kuin kuurojenkin kanssa. Myös kotimaan ikävä ja kulttuurierot liittyivät alkuvaikeuksiin.

Kotoutumiskäyrä 4.

Pakolaisena maahan tullut kertoi alun olleen hankalaa kaikenlaisten väärinkäsitysten myötä ja siksi, ettei hänellä vielä ollut kuuroja kavereita. Elämä tuntui tylsältä. Kuurojen kansanopistoon pääsy sekä uusien ystävien ja kansalaisuuden saaminen ovat parantaneet hänen elämänlaatuaan.

Toinen kotoutumiskäyrän neljä valinnut henkilö kertoi Suomeen muuttamisen alun olleen vaikeaa, vaikka muutto tapahtuikin vapaaehtoisesti. Oli stressiä ja huolta siitä, kuinka elämä jatkuu tästä eteenpäin. Läheiset ystävät jäivät kotimaahan. Elämä tuntui kuitenkin asettuvan uomiinsa, kun hän sai töitä. Alamäki alkoi kuitenkin uudelleen, kun hän joutui jättämään työnsä pitkän työmatkan vuoksi. Myöskään työpaikkaa lähemmäksi muutto ei tullut

kysymykseen perheen vuoksi. Uuden työn löytäminen on ollut vaikeaa. Liitteissä vielä kaikki kotoutumista kuvaavat käyrät koottuina.

13 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Suurin osa kuuroista maahanmuuttajista tulee Suomeen perhesyiden tai pakolaisuuden perusteella. Pakolaisten tuen tarve on luonnollisesti suurempi kuin muilla perusteilla maahan tulleiden. Tutkimustulos siitä, kuinka kuurot maahanmuuttajat kokevat saavansa eniten tukea kotoutumiseensa ystäviltään, perheeltään ja tämän jälkeen Kuurojen liiton kuntoutussihteereiltä ja kuurojen kansanopistosta oli ennalta arvattavissa. On luonnollista, että kuuro hakee mieluiten apua ja tukea viittomakielisiltä tai viittomakieltä taitavilta tahoilta. Useampi tutkimus on myös osoittanut, että suomalaiset ystävät edistävät jopa maahanmuuttajan työllistymistä. Viittomakieliset kuurot oppivat suhteellisen nopeasti uuden, tässä tapauksessa suomalaisen, viittomakielen. Kielenoppimisprosessi on huomattavasti nopeampi verrattuna vastaavassa tilanteessa oleviin kuuleviin suomen kieltä opiskeleviin maahanmuuttajiin.

13.1 Kuurojenyhteisö, integroituminen ja viittomakielentulkkipalvelu

Kuurot maahanmuuttajat tutustuvat toisiin kuuroihin pääasiassa kansanopistossa tai kuurojen yhdistyksellä. Erityisesti pääkaupunkiseudulla ja muilla sellaisilla alueilla, joissa kuuroja maahanmuuttajia on runsaasti, integroituminen näyttäisi herkemmin tapahtuvan kuurojen maahanmuuttajien vähemmistöryhmään. Tätä kehitystä edesauttavat ryhmälle luodut erilliset palvelut, koulutuslinjat, leirit ja yhteiset kokemukset esimerkiksi pakolaisuudesta. Kuitenkin esimerkiksi kuurojen yhdistystoiminta ja kuurojen jokavuotiset kulttuuripäivät tuovat valtaväestön kuuroja ja maahanmuuttajakuuroja yhteen.

Haastatteluun osallistuneet kuurot ovat sopeutuneet Suomeen suhteellisen hyvin, vaikka miltei kaikki olivat kokeneet syrjintää jossain muodossa. Syrjinnän kokemukset ovat yleisiä myös valtaväestön kuurojen keskuudessa. Kaikki haastatellut olivat pääosin hyvin tyytyväisiä viittomakielentulkkipalveluun. Haastateltavana ei kuitenkaan ollut yhtään turvapaikanhakijaa tai opiskelijaa, joiden viittomakielentulkkijärjestelyt poikkeavat muiden maahan muuttaneiden kuurojen järjestelyistä.

13.2 Aukkoja kotouttamisessa

Puolet vastanneista koki viranomaisten tietouden kuuroihin ja kuurouteen liittyvistä asioista olevan puutteellista. Kuurojen turvapaikanhakijoiden ja pakolaisten kohdalla viranomaisten vähäinen tai puutteellinen tieto kuurojenyhteisöön liittyvistä asioista herättää huolen siitä, onko Suomessa kuurojenyhteisön ulkopuolelle jääviä kuuroja maahanmuuttajia. Tutkimukseni ei tuonut julki tähän viittaavia tapauksia, mutta samaan aikaan uutisoitiin pääkaupunkiseudulla kadonneesta kuurosta maahanmuuttajanuoresta, joka ei ollut suomen kielen eikä viittomakielentaitoinen. Tämän lisäksi myös eräs liiton työntekijä nosti esille kysymyksen siitä, kuinka hänellä on ”tiedossaan tapauksia, joissa viranomaistaho on ohjannut kuuroa maahanmuuttajaperhettä ja perhe on sanonut toimivansa ohjeiden mukaisesti, mutta tästä huolimatta kuuro on jäänyt kotiin”. Toisin sanoen vastaavissa tapauksissa ei ole valvottu suunniteltujen toimenpiteiden toteutumista. Näiden tilanteiden toistumista voitaisiin välttää lisäämällä seuranta ja yhteistyötä. Vähäiset resurssit kuitenkin vaikeuttavat tarpeellisten kehittämistarpeiden toteuttamista.

Kyselyyn vastanneet kuntoutussihteerit nostivatkin mahdolliseksi tukiverkkojen väliinpuotoajaksi henkilön, joka ei ole oppinut suomalaista viittomakieltä. Kansalaisuuden saamiseksi kuuroilta hakijalta kuitenkin edellytetään suomalaisen viittomakielen taitoa (L 359/2003). Kuurojen kansanopiston maahanmuuttajalinjalla opiskelun lukukausimaksu on 2975 euroa. Kuurojen kansanopiston maahanmuuttajalinjan opiskelijamääristä ja kuurojen maahanmuuttajien haastatteluista voidaan kuitenkin päätellä, että viranomaistahot ohjaavat ainakin kuntapaikan saaneita kuurojen palveluiden ja kuurojenyhteisön piiriin. Näin ollen he ovat tietoisia myös ryhmälle suunnatuista palveluista yhteistyön puutteesta huolimatta. Kuuroille turvapaikanhakijoille tarjottavista viittomakielisistä palveluista ei ole tietoa.

Kehitysmahdollisuuksia ja –tarpeita. Muita tutkimustyöni esille nostamia aukkoja kotouttamistyössä olivat tarve kuurojen maahanmuuttotyöhön keskittyneestä palveluohjaajasta, viittomakielentulkkien saatavuus maksuttomana kaikille Suomeen muuttaville kuuroille sekä puutteet yhteistyössä liiton ja

maahanmuuttaja- / vastaanottokeskuspalveluiden kanssa. Joka tapauksessa haastatteluun osallistuneilla toimijoilla oli esimerkiksi valtaväestöön verrattuna kaikilla suhteellisen hyvä tuntemus kuuroille suunnatuista palveluista ja heidän tarpeistaan sekä kiinnostus tehdä yhteistyötä järjestöjen kanssa. Puutteet yhteistyössä johtuivatkin osassa tapauksista toimijoista riippumattomista syistä (esimerkiksi kuntoutussihteerin puuttuminen alueelta).

Kuitenkin jatkossa kuurojen maahanmuuttajien määrän edelleen kasvaessa tulee myös Suomessa kiinnittää huomiota siihen, kuinka viittomakielisten maahanmuuttajien kotouttamiskoulutusta voitaisiin järjestää pääkaupunkiseudun ulkopuolella, onko viittomakielentulkkauksista mahdollista järjestää myös muilla viittomakielillä kuin suomalaisella ja suomenruotsalaisella viittomakielellä sekä onko maahanmuuttotyötä tekeväille viranomaistaholle mahdollista järjestää kuurouden tuntemusta lisääviä kursseja.

13.3 Tilanne muuhun Eurooppaan verrattuna

Suomeen muuttavat kuurot törmäävät tutkimuksen perusteella samoihin ongelmiin kuin muualla Euroopassa. Tämä käy ilmi vertaamalla haastattelutuloksia muualla Euroopassa toteutetun Project New Startin tutkimustuloksiin. Turvapaikanhakijat eivät aina saa tarvitsemiaan tulkkipalveluja, viranomaisilta saatu tuki jää vähäiseksi, ja viranomaisten kuurotietoisuuden koettiin olevan puutteellista kaikkialla Euroopassa. Kuitenkin voidaan sanoa, että kuurojen maahanmuuttajien kotouttamistyö on Suomessa vielä lapsenkengissä moneen muuhun Euroopan maahan verrattuna.

13.4 Tutkimuksen kehittäminen ja jatkotutkimustarpeet

Eräältä kyselyyn vastanneelta vastaanottokeskukselta sain palautetta, että tutkimuskysely olisi pitänyt lähettää pelkästään kaupunkien ja kuntien maahanmuuttajapalveluihin ja jättää vastaanottokeskukset pois joukosta. Tämä siksi, että vastaanottokeskukset eivät kotoutumislain nojalla ole velvollisia kotouttamistyöhön (L493/1999) ja varsinainen kotouttaminen alkaa vasta turvapaikanhakijan saatua myönteisen turvapaikkapäätöksen. Päätökseni ottaa kuitenkin myös vastaanottokeskukset mukaan tutkimukseen liittyi ajatukseen siitä,

että kotoutumisprosessi käynnistyy aina jo ennen kuin henkilö on jättänyt lähtömaansa. Tällöin vastaanottokeskukset ovat turvapaikanhakijoiden osalta ensimmäisiä lenkkejä tässä ketjussa.

Mahdollinen jatkotutkimusaihe voisi olla kuuroille maahanmuuttajille järjestettävän kotouttamiskoulutuksen (Kuurojen kansanopisto) vaikuttavuus. Tutkimuksen luotettavuuden varmistamiseksi tulisi tutkimus kuitenkin suorittaa vasta muutaman vuoden kuluttua, kun tämä kuurojen kansanopistossa toimiva maahanmuuttajalinja on vakiinnuttanut paikkansa. Koulutusohjelma on vielä melko nuori. Vertailuryhmänä voisi toimia mahdolliset yleisen kotouttamiskoulutuksen käyvät kuurot maahanmuuttajat.

Tarvittaisiin varmasti lisätutkimusta myös kuurojen asiakkaiden huomioimisesta ja viittomakielisten palveluiden tarjoamisesta suomalaisissa vastaanottokeskuksissa. Vastaanottokeskusten vähäisestä vastausmäärästä ja Kuurojen liiton kuntoutussihteereiden arvioiden perusteella voidaan kuitenkin päätellä kuurojen turvapaikkaa hakevien määrän olevan edelleen Suomessa suhteellisen vähäinen.

Olisi mahdollista myös toteuttaa vertailevaa tutkimusta, mikäli yhteistyötaho löytyy esimerkiksi Suomen ja Ruotsin kuurojen pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden kotouttamistyöstä. Ruotsissa on kuitenkin huomattavasti pidemmät perinteet kuurojen maahanmuuttajien kotouttamistyöstä, joten vertaileva tutkimus saattaisi asettaa maat eriarvoiseen asemaan.

LÄHTEET

Ahaa! Avaimia monikulttuuriseen kohtaamiseen 2010 a. Kahden kulttuurin parisuhteet [siteerattu 18.10.2010]. Saatavilla Internetissä: [URL:http://www.ahaa-avaimia.fi/neliapila/2.2.html](http://www.ahaa-avaimia.fi/neliapila/2.2.html).

Ahaa! Avaimia monikulttuuriseen kohtaamiseen 2010 b. Kotoutuminen ja kotouttaminen [siteerattu 18.10.2010]. Saatavilla Internetissä: [URL:http://www.ahaa-avaimia.fi/neliapila/kjak.html](http://www.ahaa-avaimia.fi/neliapila/kjak.html).

Alasuutari, Pertti 1995. Laadullinen tutkimus. 2paino. Jyväskylä. Gummerus.

Davydova, Olga 2009. Suomalaisena, venäläisenä ja kolmantena – Etnisyysdiskursseja transnationaalisessa tilassa. Joensuun yliopiston humanistisia julkaisuja 57. Joensuun yliopisto.

Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri. 2010. Kuurojen psykiatrinen poliklinikka [online]. [siteerattu 22.8.2010]. Saatavilla Internetissä: <[URL:http://www.hus.fi/default.asp?path=1,32,660,546,621,763,1232,2242,15161](http://www.hus.fi/default.asp?path=1,32,660,546,621,763,1232,2242,15161)>.

Hirsjärvi, Sinikka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 1997. Tutki ja kirjoita. Tampere. Tammer-Paino.

Huttunen, Laura 2009. Mikä ihmeen maahanmuuttaja? Teoksessa Keskinen, Suvi, Rastas, Anna & Tuori Salla (toim.), En ole rasisti, mutta.. Maahanmuutosta, monikulttuurisuudesta ja kritiikistä. Tampere. Vastapaino.

Ihmisoikeusliitto. 2008. Syrjintä Suomessa 2008 – Ihmisoikeusliiton raportti [online]. [siteerattu 26.8.2010]. Saatavilla Internetissä: <[URL:http://www.kynnys.fi/content/view/612/3/](http://www.kynnys.fi/content/view/612/3/)>.

Jokinen, Markku 2000. Kuurojen oma maailma- kuurous kielenä ja kulttuurina. Teoksessa Malm, Anja (toim.), Viittomakieliset Suomessa. Pieksämäki. Finn Lectura.

Jyväskylän yliopisto. 2010. Viittomakielinen luokanopettajakoulutus. [siteerattu 17.10.2010]. Saatavilla Internetissä: [URL:https://www.jyu.fi/edu/okl/koulutusala/vkluoko](https://www.jyu.fi/edu/okl/koulutusala/vkluoko).

Kallio, Mari & Kuivala Hanna 2008. ”Sukellus kuurojen kulttuuriin” – Yhteisön kulttuurisia tapoja. Nappi 6, s 26- 28.

Kela. 2010 a. Kotoutumistuki [online]. [siteerattu 23.10.2010]. Saatavilla Internetissä: <[URL:http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/100403170102EH?OpenDocument](http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/100403170102EH?OpenDocument)>.

Kela. 2010 b. Maasta- ja maahanmuutto [online]. [siteerattu 23.10.2010]. Saatavilla Internetissä:

<URL:<http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/291007094908HS?OpenDocument>>.

Kela. 2010 c. Vammaisten tulkkauspalvelut [online]. [siteerattu 23.10.2010]. Saatavilla Internetissä: <URL: <http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/240510155837KP?OpenDocument>>

Kela. 2010 d. 2010. Vammaistuki yli 16-vuotiaalle [online]. [siteerattu 2.6.2010]. Saatavilla Internetissä: URL:<http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/090108135040HL>.

Keskinen, Suvi 2009. Pelkkiä ongelmia? Maahanmuutto poliittisena keskustelun kohteena. Teoksessa Keskinen, Suvi, Rastas, Anna & Tuori Salla (toim.), En ole rasisti, mutta.. Maahanmuutosta, monikulttuurisuudesta ja kritiikistä. Tampere. Vastapaino.

Keskisuomalainen. 21.9.2010. Kateissa ollut kuuro tyttö löytyi. [online]. [siteerattu 23.9.2010]. Saatavilla Internetissä: <URL: <http://www.ksml.fi/uutiset/kotimaa/kateissa-ollut-kuuro-tytt%C3%B6-1%C3%B6tyyi/600183>>.

Kotoutumiskaari piirtää reitin uuteen maahan. 2009. Monitori 4, 6. [siteerattu 2.6.2010]. Saatavilla Internetissä: <URL: [http://www.intermin.fi/intermin/periodic.nsf/vwarchivedlookup/6B27F63AA25A27D9C2257686004FC103/\\$file/monitori04_2009_nettiin.pdf](http://www.intermin.fi/intermin/periodic.nsf/vwarchivedlookup/6B27F63AA25A27D9C2257686004FC103/$file/monitori04_2009_nettiin.pdf)>.

Kuurojen Liitto ry. 2010 a. Kuntoutusohjaus [online]. [siteerattu 16.10.2010]. Saatavilla Internetissä:<URL: <http://www.kl-deaf.fi/fi-FI/Kuntoutusohjaus/>>.

Kuurojen Liitto ry. 2010 b. Kuurojen Liitto on huolissaan kuurojen maahanmuuttajien asemasta [online]. [päivitetty 17.6.2010]. [siteerattu 25.8.2010]. Saatavilla Internetissä: <URL: <http://www.kl-deaf.fi/fi-FI/uutiset/uutinen/?groupId=1ce45fc2-06ff-4d19-924c-67939a0bd93c&announcementId=1ddb99e5-227e-48fc-9913-7bdb44c417ff>>.

Kuurojen Liitto ry. 2010 c. Kuurojen Liitto ry:n lausunto Hallituksen luonnokseen Eduskunnalle laiksi kotoutumisen edistämisestä [online]. [päivitetty 17.6.2010]. [siteerattu 21.6.2010]. Saatavilla Internetissä: <URL: <http://www.kl-deaf.fi/Page/a8d0dc06-2490-49cf-bd5c-dc965c86129c.aspx?groupId=93df37e8-1330-4cf2-b7c4-4fe0568ef035&announcementId=d173ab75-cad5-41b9-98da-f68ab3286c70>>.

Kuurojen Liitto ry. 2010 d. Kuurojen video. [siteerattu 16.10.2010]. Saatavilla Internetissä: <URL: <http://www.kl-deaf.fi/fi-FI/kuurojenvideo/>>.

Kuurojen Liitto ry. 2010 e. Kysymyksiä & vastauksia kuuroudesta ja viittomakielestä. Helsinki. Moxio ab.

Kuurojen Liitto ry. 2010 f. Maahanmuuttajakoulutus 23.8.2010- 27.5.2010. [siteerattu 20.9.2010]. Saatavilla Internetissä : <URL:

<http://www.kuurojenkansanopisto.fi/Page/7ac9cd31-a8bf-4814-b71a-0b92f6f1bee8.aspx>>.

Kuurojen Liitto ry. 2010 g. Maahanmuuttajapalvelut. [siteerattu 20.9.2010]. Saatavilla Internetissä: <URL: <http://www.kl-deaf.fi/fi-FI/Maahanmuuttajapalvelut/>>.

Kuurojen liitto ry. 2010 h. Terapiapalvelut [online]. [siteerattu 17.10.2010]. Saatavilla Internetissä: [URL:http://www.kl-deaf.fi/Page/71f6502b-d1eb-4aaa-adff-e6e89f7030ef.aspx](http://www.kl-deaf.fi/Page/71f6502b-d1eb-4aaa-adff-e6e89f7030ef.aspx).

Kuurojen Liitto ry. 2010 i. Työllisyyspalvelut [online]. [siteerattu 20.9.2010]. Saatavilla Internetissä: <URL: <http://www.kl-deaf.fi/fi-FI/Tyollisyyspalvelut/>>.

Kuurojen liitto ry. 2010 j. Ulkomaalainen kuuro opiskelijana Suomessa [online]. [siteerattu 16.6.2010]. Saatavilla Internetissä:<URL: <http://www.kl-deaf.fi/Page/5d4417d8-ddae-4d74-b440-39a14924f38b.aspx?announcementId=6a57058c-2ca6-4a5d-80c4-5f48b637f696&groupId=feb7d6c3-786a-4b1c-b230-60d85a728f88>>.

Kuurojen palvelusäätiö. 2010 a. Hyvä Työ [online]. [päivitetty 8.9.2008]. [siteerattu 17.10.2010]. Saatavilla Internetissä: [URL:http://www.kuurojenpalvelusaatio.fi/fin/ohjelmat/hyva_tyo/](http://www.kuurojenpalvelusaatio.fi/fin/ohjelmat/hyva_tyo/).

Kuurojen palvelusäätiö. 2010 b. Kotiväylä [online]. [päivitetty 8.9.2008]. [siteerattu 17.10.2010]. Saatavilla Internetissä: [URL:http://www.kuurojenpalvelusaatio.fi/fin/ohjelmat/kotivayla/](http://www.kuurojenpalvelusaatio.fi/fin/ohjelmat/kotivayla/).

Kuurojen palvelusäätiö. 2010 c. Kuurojen akatemia [online]. [päivitetty 8.9.2008]. [siteerattu 17.10.2010]. Saatavilla Internetissä: [URL:http://www.kuurojenpalvelusaatio.fi/fin/ohjelmat/kuurojen_akatemia/](http://www.kuurojenpalvelusaatio.fi/fin/ohjelmat/kuurojen_akatemia/).

Kuurojen palvelusäätiö. 2010 d. Kuurojen palvelusäätiö-toimintaa ja palveluja kuuroille ja kuurosokeille [online]. [siteerattu 17.10.2010]. Saatavilla Internetissä: <URL: <http://www.kuurojenpalvelusaatio.fi/fin/etusivu/>>.

Kuurojen palvelusäätiö. 2010 e. Työn juurilla [online]. [päivitetty 8.9.2008]. [siteerattu 17.10.2010]. Saatavilla Internetissä: [URL:http://www.kuurojenpalvelusaatio.fi/fin/ohjelmat/tyon_juurilla/](http://www.kuurojenpalvelusaatio.fi/fin/ohjelmat/tyon_juurilla/).

L493/1999. Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 9.4.1999/493.

L1215/2005. Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta annetun lain muuttamisesta. 29.12.2005.

L1412/1997. Laki toimeentulotuesta. 30.12.1997/1412.

L570/2007. Laki vammaisetuksista 11.5.2007/570.

L759/1987. Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 3.4.1987/380.

L1267/2006. Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain muuttamisesta. 22.6.2006.

Lawson Hellu, Latekoe 2009. Maahanmuuttajat osana suomalaista yhteiskuntaa. Luento Vaasanseudun Resurssirenkään syysseminaarissa 19.9.2009. Vaasa.

Maahanmuuttajat – suuntana työelämä. 2010. Keski-suomalainen 3.6.2010.

Maahanmuuttovirasto. 2010 a. EU- kansalaiset [online]. [siteerattu 2.6.2010]. Saatavilla Internetissä: <URL: <http://www.migri.fi/netcomm/content.asp?path=8,2664,2668>>.

Maahanmuuttovirasto b. 2010. Kansalaisuuden saaminen [online]. [siteerattu 2.6.2010]. Saatavilla Internetissä: URL:<http://www.migri.fi/netcomm/content.asp?path=8,2477,2549>.

Maahanmuuttovirasto c. 2010. Maahanmuuttoasioiden vastuunjako Suomessa [online]. [siteerattu 1.6.2010]. Saatavilla Internetissä: URL:<http://www.migri.fi/netcomm/content.asp?article=2005>.

Maahanmuuttovirasto 2010 d. Oleskeluluvan voimassaolo ja lupatyypit [online]. [siteerattu 22.9.2010]. Saatavilla Internetissä: <URL: <http://www.migri.fi/netcomm/content.asp?path=8,2475,2586>>.

Maahanmuuttovirasto. 2010 e. Toimeentuloedellytys [online]. [siteerattu 3.6.2010]. Saatavilla Internetissä: <URL: <http://www.migri.fi/netcomm/content.asp?path=8,2474,2611>>.

Maahanmuuttovirasto. 2010 f. Turvapaikanhakijoiden vastaanotto [online]. [siteerattu 3.6.2010]. Saatavilla Internetissä: URL:<http://www.migri.netcomm/content.asp?path=8,2476,2791>.

Malm, Anja; Östman, Jan-Ola 2000. Viittomakieliset ja heidän kielensä. Teoksessa Malm, Anja (toim.), Viittomakieliset Suomessa. Pieksämäki. Finn Lectura.

Memni, Pauliina & Muranen, Päivi 2004. Avioliiton kautta Suomeen tulleiden miesten kotoutuminen ja työllistyminen. Laurea ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. [siteerattu 20.7.2010]. Saatavilla Internetissä:<URL:

Motion 2001/02 Sf 264 Döva flyktingar. [online]. [siteerattu 2.6.2010]. Saatavilla Internetissä: <URL:http://www.riksdagen.se/webbnav/?nid=410&doktyp=mot&rm=2001/02&bet=Sf269&dok_id=GP02Sf269>.

Nevalainen, Mervi: Re: Opinnäytetyö. [Sähköpostiviesti]. Vastaanottaja Sirpa Pynnönen. Lähetetty 18.5.2010.

Project New Start. 2009 a. Case studies–Sweden [online]. [siteerattu 3.6.2010]. Saatavilla Internetissä: <URL: <http://projectnewstart.eu/index.php/casestudies.html>>.

Project New Start. 2009 b. Conclusions [online]. [päivitetty 6.9.2009]. [siteerattu 3.6.2010]. Saatavilla Internetissä: [URL:http://projectnewstart.eu/index.php/conclusions.html](http://projectnewstart.eu/index.php/conclusions.html).

Project New Start. 2009 c. Cultural issues and Barriers to Learning for Deaf Refugees and Asylum seekers [online]. [päivitetty 5.9.2009]. [siteerattu 3.6.2010]. Saatavilla Internetissä: <URL:<http://projectnewstart.eu/index.php/cultural-issues.html>>.

Project New Start. 2009 d. Definitions [online]. [päivitetty 7.9.2009]. [siteerattu 22.9.2010]. Saatavilla Internetissä: <URL: <http://projectnewstart.eu/index.php/definitions.html>>.

Project New Start. 2009 e. Foreword [online]. [siteerattu 3.6.2010]. Saatavilla Internetissä: <URL: <http://projectnewstart.eu/index.php/foreword.html>>.

Pyörälä, Eeva 2010. Helsingin yliopiston valtiotieteellinen tiedekunta. Johdatus laadullisen tutkimuksen metodologiaan [online]. [siteerattu 22.9.2010]. Saatavilla Internetissä: <URL: <http://www.valt.helsinki.fi/yleope/kvali/kvali1.htm>>.

Räty, Minttu 2002. Maahanmuuttaja asiakkaana. Helsinki. Tammi.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkajulkaisu]. Tampere : Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto.[siteerattu 25.9.2010]. Saatavilla Internetissä: <URL: <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>>.

Saartenoja, Antti, Träsk, Maarit, Tantarimäki, Sami & Mattila Markku 2009. Maaseudun maahanmuuttajat–kokemuksia työperäisestä maahanmuutosta Etelä-Pohjanmaan ja Varsinais-Suomen maaseudulla. Helsingin yliopisto. Raportteja 41. Ruralia- instituutti.

Salmi, Eeva & Laakso, Mikko 2005. Maahan lämpimään–Suomen viittomakielisten historia. Helsinki. Libris.

Sisäasiainministeriö. 2010 a. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kotouttamisen edistämisestä [online]. [siteerattu 28.10.2010]. Saatavilla Internetissä: [http://www.intermin.fi/intermin/images/nsf/files/66d9628e15c247f7c2257730002c3073/\\$file/kotoutumislaki_he_luonnos_260510.pdf](http://www.intermin.fi/intermin/images/nsf/files/66d9628e15c247f7c2257730002c3073/$file/kotoutumislaki_he_luonnos_260510.pdf)>.

Sisäasiainministeriö. 2010 b. Kotouttamislain kokonaisuudistus lausuntokierrokselle [online]. [päivitetty 27.5.2010]. [siteerattu 28.9.2010]. Saatavilla Internetissä:

[URL:http://www.intermin.fi/intermin/bulletin.nsf/PFBD/10ED03558EAAE692C225773000319980](http://www.intermin.fi/intermin/bulletin.nsf/PFBD/10ED03558EAAE692C225773000319980).

Sosiaali- ja terveysministeriö 2009. Tulkkipalvelut Kelalle 1.9.2009 alkaen [online]. [päivitetty 9.4.2009]. [siteerattu 28.9.2010.] Saatavilla Internetissä: <URL: <http://www.stm.fi/tiedotteet/kuntainfot/kuntainfo/view/1403566>>.

The Deafhood Foundation. 2010. Deafhood in brief [siteerattu 12.8.2010]. Saatavilla Internetissä:
URL:http://www.deafhoodfoundation.org/Deafhood/What_is_Deafhood.html.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi Anneli 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki. Tammi

Työ- ja elinkeinotoimisto. 2010. ETA-alueen ulkopuolisten maiden kansalaiset. [online]. [siteerattu 28.10.2010]. Saatavilla Internetissä: <URL: http://www.mol.fi/mol/fi/02_tyosuhteet_ja_lait/02_ulkom_suomessa/00_luvat/03_muut_maat/index.jsp>.

Ulkoasiainministeriö 2009. Valtioneuvoston selonteko Eduskunnalle Suomen ihmisoikeuspolitiikasta 2009. Helsinki. Edita Prima Oy.

Uutisvuoksi. 15.11.2008. Joutsenosta kuoriutui maan suurin vastaanottokeskus [online]. [siteerattu 20.10.2010]. Saatavilla Internetissä:<URL: <http://www.uutisvuoksi.fi/Uutiset/2008/11/15/Joutsenosta+kuoriutui+maan+suuri+n+vastaanottokeskus/200856184637/17>>.

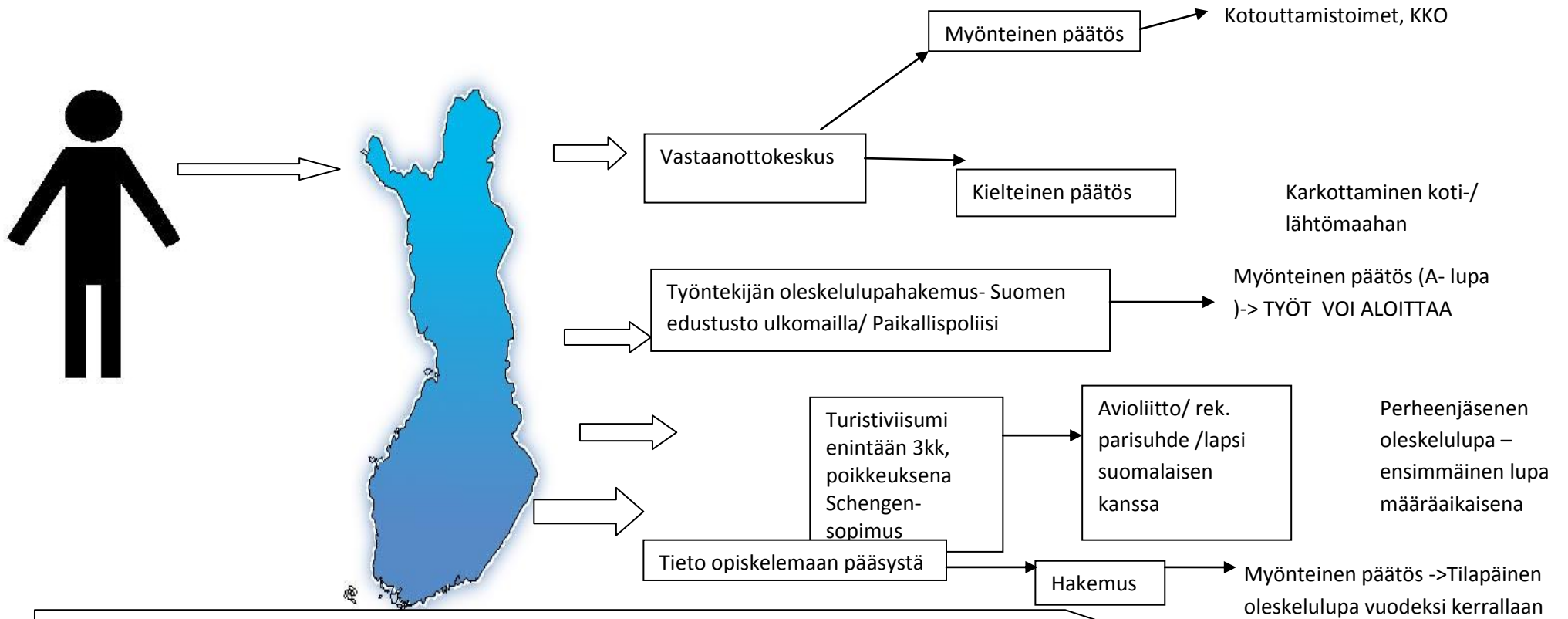
Viittomakieliset uutiset. 2009 a. Kuuroille maahanmuuttajille apua itsenäiseen elämään. [online]. [päivitetty 6.12.2009]. [siteerattu 5.6.2010]. Saatavilla Internetissä:
<URL:http://www.yle.fi/uutiset/viittomakieliset_uutiset/2009/12/kuuroille_maahanmuuttajille_apua_itsenaiseen_elamaan_1237808.html?print=true>.

Viittomakieliset uutiset. 2009 b. Kuurojen kokema syrjintä yhä yleistä [online]. [päivitetty 2.2.2009]. [siteerattu 5.6.2010]. Saatavilla Internetissä:<URL:http://yle.fi/uutiset/teksti/viittomakieliset_uutiset/2009/02/kuurojen_kokema:syrjinta_yha_yleista_515919.html>.

Vilen, Marika, Leppämäki, Päivi & Ekström Leena 2002. Vuorovaikutuksellinen tukeminen. Juva. WS Bookwell Oy.

Väestöliitto. 2010. Monikulttuurinen parisuhde [online]. [siteerattu 15.10.2010]. Saatavilla Internetissä: <URL: http://www.vaestoliitto.fi/monikulttuurisuus/julkaisut_ja_tyomallit/monikulttuurinen_parisuhde/>.

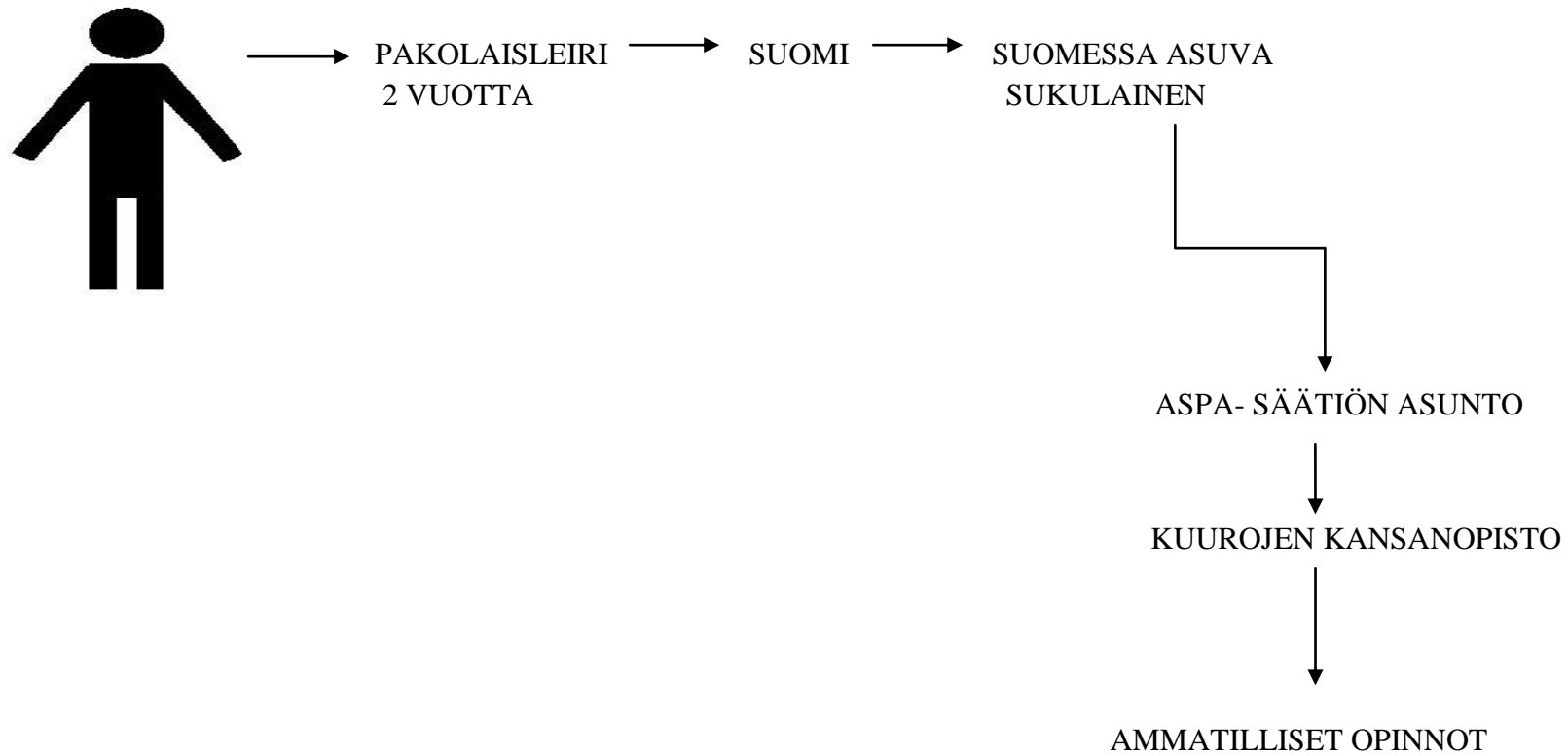
LIITE 1

Yhteistyössä:

Kuurojen kuntoutussihteeri, Maahanmuuttajapalvelut (alle 3 vuotta maassa olleet), KKO= Kuurojen kansanopisto, Vammaispalvelut, Kela, Kuurojen työasiamies, Työvoimatoimisto, muut koulutukset, työ, kuurojen yhdistystoiminta

ESIMERKKI KUURON PAKOLAISEN KOTOAUTUMISPOLUSTA

LIITE 3

Kuuron maahanmuuttajan kotoutumispolku

Tähän tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Halutessasi voit keskeyttää osallistumisen milloin tahansa. Sinun ei ole pakko perustella sitä mitenkään. Toivon sinun kuitenkin osallistuvan ja kokevan osallistumisen mielekkääksi.

Ainoa sitoumus sinun puoleltasi on suostumus haastatteluun, joka koskee kokemuksiasi palveluiden saatavuudesta kuurona maahanmuuttajana Suomessa. Haastattelu kestää puolesta tunnista neljäänkymmeneen minuuttiin (30- 40 min) ja mikäli sovitaan se myös videokuvataan, jotta mielipiteesi saadaan mahdollisimman tarkasti tallennettua. Kaikki käsiteltävät asiat ovat täysin luottamuksellisia. Haastattelu kirjoitetaan ja voit saada sen nähtäväksesi, jotta voit korjata mahdolliset väärinymmärrykset tai esittää lisäkommentteja.

Kirjoitettua haastattelua ei näe kukaan muu kuin minä. Vakuutan, että haastattelussa esitetyt mielipiteet esitetään nimettöminä siten, ettei yksittäisiä vastaajia voi tunnistaa.

Kiitos suostumuksestanne osallistua tutkimukseen.

Sirpa Pynnönen, sosionomiopiskelija, Vaasan ammattikorkeakoulu

e-mail: e0700553@puv.fi

Olen lukenut oheisen tekstin ja suostun haastatteluun.

Allekirjoitus

Päiväys

Nimen selvennys

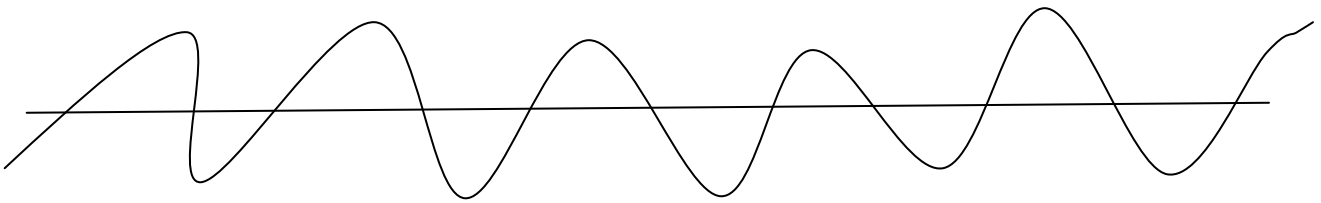
LIITE 4

Memmi Pauliina,
Muranen Päivi,
Opinnäytetyö

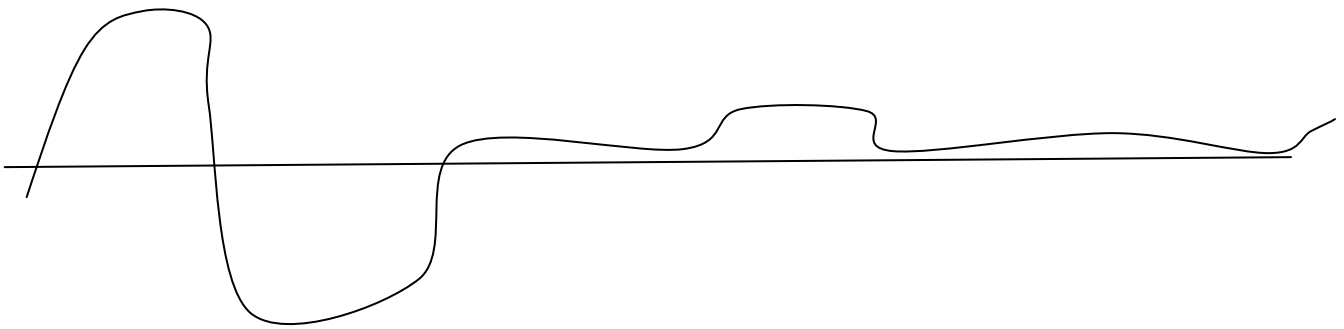
Kotoutumiskäyrä 1.

Kotoutumiskäyrä 2.

Kotoutumiskäyrä 3.

Kotoutumiskäyrä 4.

